

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»

ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра мов і методики їх викладання

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «Магістр»

на тему:

**РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ**

Виконала:

студентка II курсу, 63 групи
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Задорожнюк Наталія Сергіївна

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри мов і методики
їх виконання

Мірошник Ірина Василівна

Чернігів – 2024

Роботу подано до розгляду « ____ » _____ 2023 року.

Студентка

Наталія ЗАДОРЖНЮК

Науковий керівник

Ірина МІРОШНИК

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти

протокол № _____ від « ____ » _____ 20__ р.

Студентка допускається до захисту роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

Ірина ТУРЧИНА

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ	10
1.1. Поняття, ознаки і закономірності розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку	10
1.2. Сучасні технології розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку	18
Висновки до розділу 1.....	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	31
2.1. Умови забезпечення ефективної творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку за допомогою творчих завдань.	31
2.2. Система вправ для розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку з використанням творчих завдань	35
2.3. Дослідження динаміки рівня розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку з використанням творчих завдань.....	41
2.4. Методичні рекомендації щодо використання творчих завдань для розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку	62
Висновки до розділу 2.....	Error! Bookmark not defined.
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ	78

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДДВ – дитина дошкільного віку

ЗДО – заклад дошкільної освіти

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Творчому розвитку дитини завжди приділялася велика увага у педагогічній теорії й практиці. У сучасному суспільстві, з урахуванням його значних соціально-економічних змін, здатність людини до творчого мислення набуває особливого значення.

У Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті визначено, що головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку та творчої самореалізації кожної особистості. Творча діяльність дозволяє повністю розкрити природні здібності, знайти своє місце в житті, гнучко реагувати на зміни обставин, ставити значущі цілі й досягати їх. Тому в сучасному закладі дошкільної освіти навчання має забезпечувати оптимальні умови для розвитку творчої особистості та її творчих здібностей.

Представники гуманістичної педагогіки у своїх дослідженнях проблеми розвитку дитячої творчості підкреслюють її очевидну суспільно-педагогічну цінність. Вона полягає у формуванні унікальних креативних здібностей, які дозволяють дітям брати участь у різноманітних видах діяльності. Творчість у дитинстві не є самоціллю, а стає засобом і умовою всебічного гармонійного розвитку, виявлення власного розуміння навколишнього світу та власного ставлення до нього. Вона допомагає розкрити внутрішній світ, особливості сприймання, уявлень, інтересів та здібностей.

Розвиток творчої особистості та її творчих здібностей залежить від гармонійного поєднання природних задатків, мотивів діяльності та сприятливого розвивального середовища. Успіх також залежить від виховання морально-вольових якостей, розвитку емоційної сфери та засвоєння необхідних знань, умінь і навичок, що сприяють розкриттю творчого потенціалу. Вихователі закладів дошкільної освіти повинні пам'ятати, що знання, уміння і навички є основою для розвитку творчої уяви, фантазії та виявлення дитячої творчості.

Дослідженням проблеми розвитку творчості та творчої активності займалося багато вчених. Психологічний аспект проблеми висвітлено у працях Л. Виготського, О. Запорожця, О. Кононко, В. Мухіної, О. Савченко. Науковцями розкрито поняття творчих здібностей, визначено компоненти, етапи їх розвитку, розглянуто взаємозв'язок творчості з навчанням, визначено умови розвитку творчості.

Розвиток творчих здібностей у процесі малювання досліджували Є. Торшилова, О. Мелік-Пашаєв, Б. Неменський, Г. Григор'єва, О. Дронова, Т. Казакова, Т. Комарова, В. Котляр, Г. Сухорукова, Л. Шульга та ін.

У працях Л. Васильєвої [4], С. Гаврилюк [5], В. Данильченко [7], Т. Коломоець [10], М. Лук'янчука [12], Л. Мамчука [15], О. Мельника [16], В. Моляко [19; 20], І. Остапівської [24], О. Сакалюка [32] та ін. розглянуто прийоми та засоби розвитку творчого мислення дітей у процесі навчання.

Як зазначає Я. Лернер, раннє залучення дітей у творчу діяльність корисно для їх розвитку, оскільки воно відповідає дитячим потребам та їхнім можливостям. Оскільки у свідомості дитини створюється новий інтелектуальний продукт, який, вбудовуючись у систему особистого світосприйняття, утворює нову «одиницю» цілісної картини світу.

Проблема розвитку творчості і творчих здібностей дітей хвилювала в різні часи не тільки відомих педагогів, але й дослідників, мислителів, філософів, науковців. Якщо говорити про творчість дитини, слід наголосити, що діти найчастіше не створюють щось зовсім нове, але створення, відкриття суб'єктивно нового для дитини вже є проявом творчості. Творчість є одним із засобів підвищення емоційного тону особистості, закріплення комплексу емоційно-вольової регуляції, а головне – актуалізації позитивної гами переживань, яка супроводжує ефективну працю, переживання радості від зробленого, досягнутого, почуття впевненості у своїх силах, у своєму творчому потенціалі й творчих здібностях.

Розвиток творчості у дітей саме старшого дошкільного віку є надзвичайно важливим, оскільки завданням сучасної освіти є формування

творчої особистості, тобто людини, яка вміє творчо мислити, в нестандартних ситуаціях завжди знайде вихід, такий людині буде легше адаптуватися в житті. Лише творча особистість, спроможна створювати, керувати, пропонувати нові теорії, нові технології, нові напрямки розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій.

Врахування актуальності вищевикресленої проблеми, а також стрімкий розвиток освітньої галузі, який постійно вимагає пошуку ефективних прийомів та технологій всебічного розвитку особистості дитини, зумовили вибір теми нашого кваліфікаційного дослідження: *«РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ»*.

Мета дослідження – теоретично проаналізувати і практично дослідити особливості розвитку творчих здібностей старших дошкільників у процесі виконання творчих завдань.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити **такі завдання**:

- 1) розкрити поняття, ознаки і закономірності розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку;
- 2) розглянути сучасні техніки розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку;
- 3) визначити умови забезпечення ефективної творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку за допомогою творчих завдань;
- 4) розробити систему вправ для розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку з використанням творчих завдань;
- 5) дослідити динаміку рівня розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку з використанням творчих завдань;
- 6) розробити методичні рекомендації щодо використання творчих завдань для розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – процес розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – творча активність дітей старшого дошкільного віку у процесі виконання ними творчих завдань.

Задля досягнення поставленої мети, було використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* (вивчення та аналіз педагогічної літератури щодо розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку; узагальнення передового педагогічного та власного досвіду для забезпечення належних педагогічних умов реалізації ефективної творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку з метою розвитку у них творчої активності); *емпіричні* (спостереження за ігровою діяльністю дошкільників, індивідуальні та групові бесіди); *експериментальні* (педагогічний експеримент для визначення рівня розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку); *статистичні* (аналіз та обробка експериментальних даних).

Експериментальна база досліджень – група дітей старшого дошкільного віку закладу дошкільної освіти «Центр психології та розвитку Bibika Family» м. Чернігова (15 вихованців).

Практичну цінність кваліфікаційної роботи становлять запропоновані сучасні нетрадиційні техніки малювання та методичні рекомендації щодо їх використання з метою розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку під час виконання ними творчих завдань, які можуть бути успішно використані вихователями, практичними психологами та батьками під час занять з дітьми старшого дошкільного віку з метою розкриття та розвитку у них творчих здібностей, розвитку фантазії, подолання стресових станів та негативних емоцій, а також стати теоретичною основою у процесі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Публікації:

1. Жиглова Н.С. Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти. // «Науковий простір студента: пошуки і знахідки (Частина 1): матеріали X Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції, 31 березня 2023 року. УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 681 с. С. 240-242.

2. Мірошник І.В., **Задорожнюк Н.С.** Умови забезпечення ефективної творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку // MODERN WAYS OF DEVELOPMENT OF SCIENCE AND THE LATEST THEORIES Abstracts of XIII International Scientific and Practical Conference Madrid, Spain (December 11-13, 2023). 460 с. С. 255-258.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (42 найменування) та 3 додатків. Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок, із них основного тексту – 73 сторінки. Робота містить 7 таблиць та 11 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ

1.1. Поняття, ознаки і закономірності розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку

У вітчизняній психолого-педагогічній науці проблема розвитку творчості та творчих здібностей досліджується вже десятки років. Значна частина досліджень зосереджена на пошуку ефективних методів розвитку творчості та створенні умов для розкриття творчого потенціалу учнів.

У рамках педагогічної науки вивчаються різноманітні аспекти розвитку творчості, такі як педагогічні умови, методи та засоби, що сприяють розвитку творчих здібностей учнів. Психологічні дослідження зосереджені на вивченні структури творчих здібностей, механізмів їх розвитку та рольовій поведінці в творчості.

Соціологічна наука займається дослідженням соціально-економічних та культурних чинників, що впливають на формування творчих здібностей. Філософський підхід до проблеми розвитку творчості базується на вивченні філософських основ творчості та її ролі в сучасному світі.

Розробка проблеми творчості та творчих здібностей займає важливе місце у вітчизняній психолого-педагогічній науці, що дозволяє виявляти та вирішувати проблеми, пов'язані з недостатнім розвитком творчих здібностей у дітей та дорослих.

Т.Г. Коломоєць зазначає, що за всієї своєрідності наукових поглядів вони сходяться в одному: розвиток дитини є активним процесом діяльного творення особистості і розвиток дитячої творчості може бути правильно зрозумілим лише у світлі загальної теорії психічного розвитку як процесу засвоєння дитиною специфічно людських властивостей і здібностей, що виникають у ході історичного розвитку людства [10].

У процесі творчої діяльності учень досліджує світ і відкриває нові речі для себе, та його творчі досягнення дозволяють отримати об'єктивні дані про його внутрішній світ. Цю думку також підтримує О. А. Пінчук, який стверджує, що творчість дитини дозволяє отримати об'єктивний матеріал для розуміння її внутрішнього світу і в той же час допомагає усвідомити, що дошкільник не є просто суб'єктивним сприйманням, а має конкретні об'єктивні прояви в своїй творчій діяльності [27, с. 55].

Дослідженню дитячої творчості приділена значна увага видатних педагогів В. Мадзігона та І. Барташнікової. Ними створено оригінальні системи виховання і навчання, в центр яких вони поставили дитину як унікальну, неповторну, самоцінну особистість. Їх поєднує й чуйне ставлення до дітей, глибока повага до особистості кожного дошкільника і непохитна віра у дитячу обдарованість, право на самовизначення. При цьому головними положеннями педагогічних поглядів В. Мадзігона та І. Барташнікової є вимога розвитку творчого потенціалу усіх вихованців [14; 2].

А.О. Міненко творчість у закладі дошкільної освіти (ЗДО) розглядає як особливу, особистісну і водночас суспільну сферу, оскільки результати цієї творчості безпосередньо звернені до особи дошкільника, сприяють захопленню процесом пізнання, вихованню високих моральних якостей, потреби працювати. Розвиток нахилів і творчих здібностей учнів, на думку А.О. Міненко, полягає в тому, щоб поряд з навчальним процесом запропонувати учням такі види діяльності, серед яких кожен знайде стежку, якою піде першим [17, с. 120-121].

Л.І. Васильєва вважає, що для розвитку творчих можливостей учнів необхідно розбудити в кожній дитині творця, навчити працювати самостійно, допомогти зрозуміти і знайти себе, зробити перші кроки до творчості. Оскільки саме в ЗДО починається процес становлення якостей творчої особистості, дуже важливо правильно організувати цей процес [4, с. 39].

Кожен із критеріїв визначення креативних здібностей, які виділяє Л.А. Яременко, можна охарактеризувати таким чином:

1. *Пізнавальна мотивація*: означає бажання учасника творчого процесу вивчати нове і постійно пізнавати світ. Цей критерій проявляється у дослідницькій та пошуковій активності, що допомагає знайти нові ідеї та рішення.

2. *Здатність долати сформовані настанови, звичні підходи, стереотипи*: цей критерій передбачає можливість перевернути звичні підходи до вирішення проблеми і долати обмеження, які зазвичай зупиняють творчий процес.

3. *Оригінальність*: цей критерій означає здатність до створення нових і оригінальних ідей, які відрізняються від традиційних підходів і рішень.

4. *Швидке виявлення розв'язання проблеми*: цей критерій пояснює здатність швидко знаходити рішення на основі логіки та інтуїції, що допомагає зберегти час у процесі творчого пошуку.

5. *Розумова активність*: передбачає здатність до аналітичного та творчого мислення, яке дозволяє швидко знаходити рішення проблеми і створювати нові ідеї.

6. *Чутливість до новизни стимулу*: цей критерій означає здатність учасника творчого процесу бути чутливим до нових ідей та стимулів, що дозволяє знаходити нові шляхи вирішення проблеми і створення творчих продуктів [41, с. 32-34].

При цьому, механізм процесу творчого засвоєння знань характеризується багатьма факторами. Створення проблемної ситуації та постановка проблеми – означає, що учень відчуває необхідність вирішити якусь проблему або завдання. Він створює проблемну ситуацію, яка стає стимулом для подальшої діяльності.

За використання відомих способів розв'язування учень використовує знання та навички, які вже має, для розв'язання проблеми. Дитина може застосовувати відомі алгоритми, методи та стратегії.

Учень шукає нові, незвичні шляхи розв'язування проблеми. Він може використовувати творчий підхід та експериментувати зі своїми ідеями. Це все завдяки розширенню області пошуку способів розв'язування проблеми.

Реалізація знайденого принципу полягає в тому, що учень втілює свої ідеї у практичну діяльність. Він створює новий продукт, який є результатом його творчої діяльності.

Перевіряючи розв'язок завдання, дитина аналізує результат своєї діяльності та оцінює, наскільки вдало вирішила поставлену проблему, може вносити корективи та вдосконалювати свій продукт [41, с. 35].

Згідно з трактуванням В. Чорноуса, творчість може бути описана як взаємодія між двома рівнями пізнання - інтуїтивним та логічним. На початку творчого процесу, завдання або проблема сприймається людиною на усвідомленому, логічному рівні, де вона застосовує свої знання, навички та досвід для пошуку рішення. Засіб до вирішення проблеми здобувається на інтуїтивному рівні. Цей засіб може виникнути як побічний продукт дії, що здійснюється на усвідомленому рівні, або ж він може з'явитися під час неусвідомленого оброблення інформації. Тому творчими здібностями В. Чорноус називає здатність розпізнавати й асимілювати в діяльності побічний продукт, що породжується в процесі діяльності і не має прямого відношення до її мети [37, с. 85].

Отже, творчість – це взаємодія між усвідомленим та неусвідомленим рівнями пізнання, де рішення проблеми знаходиться за допомогою використання інтуїції та логічного мислення. Таким чином, творчість вимагає від людини гнучкості, здатності до аналізу та інтуїції, що дозволяє знаходити нові, оригінальні рішення для складних проблем.

Л.А. Яременко розглядає творчі здібності як окремий аспект загальних розумових здібностей та особистості в цілому та вважає, що схильність до творчості є характерною рисою дитинства. Також дослідниця зазначає, що творчість може проявлятися на кожному віковому етапі по-різному. Наприклад, у дитинстві це може бути творчість у грі та уяві, у підлітковому

віці – у творчості у мистецтві та літературі, а у дорослому житті – це професійна діяльність та інноваційний підхід до рішення проблем. Таким чином, Л.А. Яременко досліджує різноманітні аспекти творчості, враховуючи її прояв на різних етапах життя людини [39, с. 170].

Окремо вирізняється концепція Д.Б. Богоявленської, яка запропонувала якісно новий підхід до трактування і дослідження творчості. Вона розглядає креативність як ситуативно нестимульовану інтелектуальну активність, що проявляється у прагненні вийти за межі заданої проблеми. Методика «Креативне поле» розроблена з метою вивчення творчого потенціалу особистості. Дослідження за допомогою цієї методики передбачає використання певних завдань, що дають змогу оцінити інтелектуальну активність і творчі здібності людини. Автор виділяє дві площини проблем, пов'язаних із застосуванням іншими дослідниками: нерозуміння нової парадигми розкриття природи творчості та принципів його дослідження та ідентифікації. Описується двошарова модель для вирішення завдань, що визначає мислення як пізнання, а не просто вирішення завдань. Крім того, Д.Б. Богоявленська також вважає, що основною умовою розвитку креативності є розвиток особистості дитини. У дітей з високим рівнем креативності до 7 років практично сформовані найважливіші характеристики особистості – позитивне відношення до себе і оточуючого світу, розвинена рефлексія; діти з середнім та низьким рівнем креативності мають середній та низький рівень розвитку особистісних якостей. Дослідниця доходить висновку, що інтелектуальна активність як комплексна характеристика, тісно пов'язана з загальними розумовими здібностями. Іншими словами, люди з вищим рівнем загальних розумових здібностей мають більший творчий потенціал. [3, с. 16].

Т. Позняк вважає, що креативність є одним з типів інтелектуальних здібностей та виокремлює основні аспекти функціонування інтелекту, що характеризують відповідні типи інтелектуальних здібностей: конвергентні здібності, дивергентні здібності (креативність), наочувальність, пізнавальні

стилі. Кожен з цих типів є властивістю інтелекту і є похідним від особливостей складу і будови індивідуального досвіду [28].

Креативність, за поглядом Т. Позняк, може бути розвиненою в будь-якій особі, проте рівень цієї здібності може відрізнятись. Вона розглядає креативність як здатність до генерації нових ідей, поєднання інформації з різних джерел та здатність до креативного мислення. Крім того, Т. Позняк вважає, що креативність є необхідною для успішної роботи в сучасному світі, де вимагається швидкий розвиток інновацій та технологій [29, с. 155].

В.О. Моляко підкреслює, що творча активність не є стійкою характеристикою особистості, а залежить від наявності творчої мотивації. Таким чином, для розвитку творчих здібностей необхідно забезпечити наявність відповідної мотивації. В.О. Моляко також вважає, що творча активність проявляється в особливих, непередбачуваних умовах діяльності. Тобто, здатність до творчості передбачає наявність готовності до зміни, адаптації до нових ситуацій та виявлення нових підходів. Однак, дослідник приходить до висновку, що максимальний рівень творчості обмежується загальним рівнем інтелекту. Це означає, що розвиток творчих здібностей вимагає забезпечення не тільки творчої мотивації, але й розвитку інтелектуальних здібностей [20, с. 3].

За десятиліття розвитку вітчизняної психолого-педагогічної науки творчість і творчі здібності стали одними з найбільш досліджуваних проблем. Українські дослідники уважно вивчали природу творчості, взаємозв'язок творчості і творчих здібностей, розробляли нові методики дослідження творчості, вивчали фактори, що впливають на розвиток творчих здібностей у різні вікові періоди.

Однією з ключових ідей у вітчизняних дослідженнях є те, що творчі здібності можна розвивати і підтримувати, проте це вимагає спеціальної підготовки та досвідченого керівника. Зокрема, вивчалися різні методи розвитку творчих здібностей, такі як креативні технології, вправи на розвиток уяви та мислення, творчі завдання та інші.

Також вітчизняні дослідники активно вивчали вплив особистісних факторів, таких як мотивація, самооцінка, самореалізація та інші, на розвиток творчості і творчих здібностей. Особливу увагу приділяли взаємозв'язку творчості і здоров'я, а також вивченню творчих здібностей у дітей з особливими освітніми потребами.

Творчість – практична чи теоретична діяльність людини, у якій виникають нові результати. Існують різні види творчості: наукова, технічна, художня та інші. Всі вони мають свої специфічні риси, спільність та відмінності [11]. Здатність до творчих рішень з'являється не відразу, але у кожної людини є свій певний потенціал. Творчі здібності можна і потрібно розвивати.

Творча активність пов'язана з розвитком творчих здібностей. Творчі здібності включають здатність мислити нестандартно, генерувати нові ідеї, бачити зв'язки та відношення між різними ідеями, а також здатність виражати свої думки та ідеї у креативний спосіб [16, с. 66].

Творча активність є процесом виявлення та вираження оригінальних ідей, думок і концепцій у різних сферах життя, таких як мистецтво, література, музика, наука, технології і багато інших, який може включати створення нових творів, інновацій, винаходів, досліджень або розв'язання проблем за допомогою творчого мислення [7, с. 104].

До того ж, творча активність вимагає гнучкості мислення, уяви, відкритості до нових ідей і здатності дивитися на речі з іншого ракурсу. Це може включати експериментування, ризики, пошук нестандартних рішень і самовираження через творчість.

У педагогічній науці принцип «активність» використовується як основа навчання. Т.С. Обертас вважає термін «активність» синонімом творчої активності, проте розрізняє різні рівні її прояву, такі як активність засвоєння (відтворююча активність) і пізнавальна і практична активності. Він вбачає активність дітей як живу енергійну діяльність, спрямовану на виконання поставленого завдання [22, с. 122].

Ступінь активності залежить від ясного розуміння дітьми поставленого завдання. Пізнавальна і практична активності проявляються у сприйнятті та обробці матеріалу, пошуках правильних відповідей, вирішенні завдань, а також в інших інтелектуальних та фізичних зусиллях. До того ж, Л.М. Гурко наголошує, що найцінніші результати досягаються, коли виховання пізнавальної і практичної активності дітей поєднується з розвитком їхньої самостійності [6, с. 13].

Ознаки творчої активності у дітей старшого дошкільного віку включають цікавість, любов до експериментів, здатність до самовираження, гнучкість мислення, уяву, оригінальність та здатність до співпраці з іншими [38, с. 96].

Розвиток творчої активності у дітей старшого дошкільного віку має певні закономірності. Наприклад, зростання творчої активності пов'язане з розвитком когнітивних функцій, уявлення про світ, сприйняття інформації, а також з навичками спілкування та взаємодії з іншими дітьми [38, с. 97].

До факторів, які впливають на розвиток творчої активності у дітей старшого дошкільного віку, відносяться стимулювання дитини до творчих дій, підтримка її інтересів та ідеї, надання можливості для експериментування, сприяння самовираженню.

На нашу думку, творча активність є цілісною якістю особистості, яка проявляється у продуктивній діяльності. Ця активність характеризується здатністю і бажанням дитини самостійно й ініціативно шукати та засвоювати необхідні знання і вміння, застосовувати їх у нових нестандартних ситуаціях, вирішувати постійно завдання, що ускладнюються.

Крім того, творча активність виявляється у здатності дитини ставити перед собою мету й запропонувати оригінальні та несподівані шляхи для її досягнення. Визначення творчої активності у дітей старшого дошкільного віку повинне враховувати їх вікові особливості, зокрема їх здатності засвоювати нові творчі ідеї і технології й використовувати їх у різних життєвих та творчих ситуаціях.

Отже, творча активність у дітей старшого дошкільного віку виявляється у їх здатності генерувати нові ідеї, використовувати нестандартні підходи до розв'язання проблем, виражати свою уяву, експериментувати та творити щось нове.

Таким чином, ґрунтовний аналіз літературних джерел дає змогу стверджувати, що творча активність досліджувалася філософами, психологами та педагогами з різних точок зору. В усіх цих підходах присутні загальні позиції, такі як розуміння творчої активності як складової інтегральної якості особистості, визнання значення самостійності та ініціативи суб'єкта, шанування індивідуальності та прагнення до відкриття нового й оригінального. Тому в наступному підрозділі нашого кваліфікаційного дослідження детально розглянемо конкретні сучасні технології розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

1.2. Сучасні технології розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку

На розвиток дитини дошкільного віку величезний вплив мають її творчі здібності. Загальні можливості її розвитку входять до складу її творчої діяльності. Творчі здібності, як слушно наголошує О.П. Сакалюк, мають прямий вплив на творчість дитини, тобто чим вищий рівень здібностей, тим більше перспектив відкривається перед дошкільнятами у його творчості [32, с. 614]. При цьому діти не тільки відображають, що вони бачать і відчують, а ще і знайомляться з різними за властивостями і якостями матеріалами і предметами.

Спочатку дошкільнята набувають найпростіших навичок – малювання у традиційний спосіб, а згодом вишукують нові прийоми відображення навколишньої дійсності у своїй художній творчості. У той момент педагог може познайомити дітей з нетрадиційними техніками малювання. Таке нестандартне рішення розвиває дитячу фантазію, знімає негативні емоції,

дозволяє розкрити та збагатити свої творчі здібності. Воно є засобом розумового, емоційного, естетичного та вольового розвитку дітей [26, с. 50]. У процесі цієї діяльності удосконалюються всі психічні функції: зорове сприйняття, пам'ять, розумові операції. А розвиток дрібної моторики руки розвиває мислення і мова. Рука пізнає, а мозок фіксує відчуття і сприйняття, поєднуючи їх у образи та уявлення [40, с. 210].

Діти з раннього дитинства люблять малювати. Цей вид діяльності їх захоплює і радує. Завдяки своїй доступності, наочності та конкретності вираження він наближається до гри. Створений образ, зокрема, малюнок, може виконувати різні функції (пізнавальну, естетичну), тому що створюється з різною метою. діти люблять малювати тоді, коли це у них добре виходить. Малювання олівцями, пензлем вимагає високого рівня володіння технікою малювання, сформованих навичок та знань, прийомів роботи [15, с. 97]. Дуже часто відсутність цих знань і навичок швидко відвертає дитину від малювання, оскільки в результаті її зусиль малюнок виходить неправильним, він не відповідає бажанню дитини отримати зображення, близьке до його задуму або реального об'єкта, який він намагався зобразити. Початок роботи з красивими та різноманітними матеріалами – це запорука безпосередності дитячого сприйняття й діяльності та з іншого боку – пошук нових рішень, творчих підходів. Саме це у дитини викликає позитивні емоції, радісне здивування, бажання працювати.

На початку життя малювання розвиває зір та вміння бачити. Вже потім осягаються форми матеріалів, поступово осмислюється навколишнє [16, с.197]. Причому відбувається це, як правило, швидше, ніж накопичення слів та асоціацій. У зв'язку з цим малювання дає можливість у образній формі висловити те, що вже дізнався малюк і що він не завжди може висловити словесно.

Малювання взагалі допомагає дитині впорядкувати знання, що бурхливо засвоюються та все більш ускладнюються уявлення про світ. Особливо важливо розуміти зв'язок малювання з мисленням дитини. Під час

малювання, як підкреслював В.О. Данильченко, в роботу включаються зорові, рухові, м'язово-відчутні аналізатори. Крім того, малювання розвиває інтелектуальні здібності дітей, пам'ять, увагу, дрібну моторику, вчить дитину думати і аналізувати, порівнювати, складати і уявляти [7, с. 27-28].

Позитивні емоції становлять основу психічного здоров'я та емоційного благополуччя дітей, а оскільки малювання є джерелом гарного настрою дитини, то слід підтримувати та розвивати інтерес дитини до художньої творчості. Не треба давати ще в невмілу руку дитини олівець або пензлик і мучити його. Перші невдачі викликають у дитини розчарування і навіть роздратування. Потрібно дбати про те, щоб діяльність дитини була успішною – це буде підкріплювати його власні сили і процес, і результат практичної діяльності – художньої творчості [19, с. 50].

На сьогоднішній день існує безліч прийомів і технік, за допомогою яких можна створювати оригінальні роботи, навіть не маючи жодних художніх навичок. Відчуті незабутні позитивні емоції дозволяє дітям малювання незвичайними матеріалами та оригінальними техніками.

Практики підкреслюють, що малювання з використанням нетрадиційних технік не втомлює дошкільнят, навпаки у них зберігається висока активність, працездатність протягом усього часу, відведеного на виконання завдання. Крім того, нетрадиційні техніки дозволяють здійснювати індивідуальний підхід до дітей, враховувати їх бажання, інтерес. Їх використання сприяє:

- інтелектуальному розвитку дитини;
- розвитку впевненості у своїх силах;
- розвитку просторового мислення; дрібної моторики рук;
- спонукає до самостійного вибору матеріалів та технік [5, с. 26-27].

Досвід застосування таких технік показує, що з найбільш важливих умов успішного розвитку дитячої художньої творчості є різноманітність і варіативність у ліпленні, малюванні, аплікації. Всі ці види діяльності не терплять шаблону, стереотипності. Новизна обстановки, незвичайний

початок роботи, красиві та різноманітні матеріали, цікаві та неповторні завдання для дітей, можливість вибору та багатьох інших факторів – це все забезпечує безпосередність дитячого сприйняття, допомагає не допустити в дитячу творчу діяльність одноманітність та нудьгу [36, с. 118].

Для освоєння нетрадиційних способів надається широкий спектр різноманітних матеріалів, доступних для дошкільного віку: папір різної фактури, форми та розміру; гуашові та акварельні фарби; кисті № 2,3,5; кисті зі щетини; воскова і кольорова крейда; маркери, фломастери; прості і кольорові олівці [33, с. 106].

Малювати з використанням нетрадиційних технік можна і потрібно, починаючи з молодшого віку – за принципом *«від простого до складного»*. Малювання ватними паличками; друкування листям, картоплею, морквою; малювання свічкою, вугіллям – це все приклади технік, що розвивають творчість дитини.

У середньому та старшому дошкільному віці можна використовувати вже такі нетрадиційні техніки як: малювання свічкою; кляксографія з трубочкою; набризк; відбиток; малювання поролоном; пальцеграфія [28, с. 144]. Їх використання дозволяє дітям відчувати себе більш сміливішим, розвиває уяву, дає повну свободу для самовираження. Варто відзначити, що успіх навчання нетрадиційним технікам багато в чому залежить від кваліфікації педагога. Щоб донести до дітей зміст роботи з кожної техніки, необхідно використовувати найрізноманітніші методи і прийоми. Оскільки при навчанні малюванню можуть використовуватися різні техніки і матеріали, педагог повинен вміти працювати з великою їх кількістю. Кожні з цих технік як маленька гра.

Більш докладний опис цих технік наведемо нижче.

«Малювання долонькою». У техніці «Малювання долонькою» засобами виразності стають: пляма, колір, фантастичний силует, серветки. Спосіб отримання зображення: дитина опускає свою долоню в гуаш або забарвлює її за допомогою пензлика вже в старшому віці (з 5-ти років) і робить відбиток

на папері. Малюють правою і лівою руками, забарвленими різними кольорами фарб. Після роботи руки витирають серветкою, потім гуаш легко змити водою.

Пальцеграфія. Починати знайомство з технікою «пальцеграфія» слід після освоєння азів малювання долоньками, оскільки вона складніше та вимагає більш цілеспрямованих рухів. При малюванні долонькою діти спочатку залишають відбиток руки на аркуші паперу, а потім домальовують за вказівками вихователя образ будь-якої тварини. На першому етапі може малювати сам педагог, показуючи своїм прикладом принцип зображення. У середній групі діти можуть самостійно зобразити долонею тварину, користуючись власними спогадами і уявою. Так, з долоні може вийти кішка, птах, слоненя, півник.

Можна пропонувати дітям у процесі навчання малювати зображення тварин (обмокнувши пальчик у фарбу, намалювати носик, хвостик, ротик, при цьому використовуючи уривчасті, дугоподібні, горизонтальні лінії). Як правило, діти розмазують сліди від фарби на долоньках і по аркуші паперу з цікавістю, радістю та задоволенням. Всі ці дії повинні супроводжуватись словами схвалення педагога. Після кількох ігор-тренувань на папері виникає руховий ритм, оскільки діти повторюють рухи долонею і пальцями багато разів.

Кляксографія з трубочкою. Малюнки, виконані в техніці кляксографії – це унікальний спосіб зацікавити дітей малюванням, викликати у них бажання навчитися даному виду мистецтва і самим згадати дитячий час. Це, мабуть, один із найбільш незвичних способів у малюванні. Спосіб і не складний, і дуже захоплюючий, що розвиває як фантазію, кмітливість, посидючість, так і різні навички та здібності. За допомогою кляксографії добре виходять різноманітні рослини, дерева різних видів і чагарники.

Набризк. Цей спосіб є досить складною технікою. Замість пензлика можна використовувати і зубну щітку, і стеку. Зубною щіткою в лівій руці набирається трохи фарби, а стекою проводять по поверхні щітки швидкими

рухами, у напрямку до себе. Бризки летять на папір. При цьому можна змінювати напрямок руху руки (по вертикалі, горизонталі, похило, хвилеподібно, колами), змінювати величину цяток, наближаючи або віддаляючи бризки від паперу. Використовують одночасно кілька фарб, що допомагає створити багатобарвний малюнок. Використовуючи трафарети, можна виконати зображення найрізноманітніших тварин: африканські тварини, зоопарк, тварини на фермі і тощо.

Витоки *техніки «відбиток»* лежать у стародавніх ремеслах, фарбування тканини набійкою, використання пряникових дощок. Ця техніка дозволяє багаторазово зображати той самий предмет, складаючи з його відбитків різні композиції. Звичайний у використанні матеріал застосовується для зображення тварин. Для цього дитина притискає печатку до штемпельної подушки фарбування та наносить відбиток на папір. Для отримання іншого кольору змінюються коробочки та печатка.

Техніка «розпис камінчиків». Великий інтерес у дітей викликає малювання по каменю. Малюнки на камінчиках – це захоплюючий, дуже дивний і цікавий світ. На прогулянці дошкільнятам можна запропонувати пошукати камінчики, а потім в групі самостійно їх розфарбувати (зробити декупаж). Виконуючи нескладні правила і надавши простір для фантазії, можна камінчик перетворити в сніговика, жучка, пташечку та котика. Запорука вдалого результату – правильно підібраний камінь. Він повинен мати рівні боки, гладкі краї, а також не надто темним, не пористим.

Для створення дітьми об'ємних творінь використовуємо морські камінці, вони гладкі, маленькі і мають різну форму. Щоб фарба на них лягала ідеальним шаром, їх треба як слід відмити, просушити та покрити ґрунтовкою. Розвести клей ПВА з водою (1х1) і покрити цим шаром чисті та просушені камінці. Після чого ґрунтуємо їх білою фарбою (накладені в майбутньому фарби будуть яскравіші), і знову просушуємо. шар ґрунтовки висохне, тільки тоді малюємо фон, синій для птахів, риб, а зелений для жучків та квітів, для багатоколірних композицій базовим буде той, який

займе більше місця. Просушуємо 10-15 хвилин основний фон, на якому олівцем виконуємо ескіз малюнка. (Чорним на світлому фоні, а білим – на темному). Беремо гуашеві або акварельні фарби, можна використовувати акрилові. Спочатку наводимо контури основних елементів, а потім зафарбовуємо їх зсередини (як розмальовка). Кожен шар фарби наноситься після того, як висохне попередній. Готові шедеври сушимо, можна покрити акриловим або прозорим манікюрним лаком, який захистить фарбу від пошкодження і такі камінчики надовго залишаться красивими та яскравими.

Техніка малювання харчовою та бульбашковою плівкою. Нанесемо кілька кольорів фарби (у вигляді плям) на всю поверхню аркуша паперу. Харчову плівку накладаємо зверху, злегка натискаючи на неї. А далі починаємо промальовувати пальчиком різноманітні лінії, зигзаги, можна використати ватну паличку. Залишаємо малюнок на декілька хвилин, щоб фарба висохла. Акуратно знімаємо плівку і завершуємо малюнок олівцями або пастелями.

Популярною є *техніка написання картин сипучими матеріалами* (пісок, манна крупа) і клеєм. У закладі дошкільної освіти діти використовують будь-які матеріали: за допомогою різних круп, піску та бісеру створюють оригінальні роботи.

«Малювання в zip-пакеті» – це чудовий спосіб пофантазувати, розвинути дитячу уяву, потренувати дрібну моторику рук. Візьмемо пакет з zip-застібкою і покладемо в нього по чайній ложці пальчикових фарб (вони мають чудову для такої справи консистенцію) різних кольорів. Краще не змішувати в одному пакеті більше двох кольорів, бо в результаті вийде чорно-сіра маса. Щільно закрийте замок на пакеті. За допомогою клейкої стрічки приклейте пакет з фарбою на скляний мольберт або вікно, можна також приклеїти на стіл [35].

Діти отримують величезне задоволення від натискання на пакет пальчиками і спроб змішати фарби. Щоб малювання стало ще цікавіше, можна додати в пакет з фарбою кілька крапель олії, всипати трохи блискіток.

Олія буде перешкоджати змішуванню кольорів, фарби будуть ніби розбігатися одна від одної, а блискітки просто зроблять малювання цікавішим. Можна водити по пакету з фарбами не тільки пальцем, але і ватною паличкою, лінійкою, чим завгодно, головне, щоб це не було гостре і не порвало пакет. Не завжди у нас є пальчикові фарби потрібних кольорів, але це не проблема, їх можна виготовити своїми руками: 250г борошна + 2-3 ст. л. солі + 1 ст. л. олії + харчові барвники.

Техніка малювання «Free painting». «Free painting» означає малювання без будь-яких обмежень, дозволяючи художникові вільно виражати свої ідеї та емоції на полотні. Принципом образотворення є відмова від зразка та розвиток у малюка відчуття значимості його діяльності. «Free painting» (вільне малювання) – авторський термін, який позначає вільну діяльність на заняттях, таке малювання уникає копіювання малюком дій дорослого та прямого наслідування. Дитина самостійно експериментує та обирає матеріал. Вона знаходить свої способи передачі образу засобами які їй подобаються. Для успішного результату використовуємо нетрадиційні техніки малювання.

Кавовий живопис (кавографія). Кавовий живопис, або кавографія – це техніка малювання, у якій кава використовується як фарба. Це може бути натуральна кава, розведена з водою до різної консистенції, або розчинна кава, змішана з водою. Кавовий живопис зазвичай виконується на білому або кремовому папері, щоб підкреслити колір кави.

Кавографія може бути використана для створення різних ефектів, таких як тінь, контур та текстура. Вона також може бути поєднана з іншими техніками малювання, такими як акварель або олійна фарба, щоб створити цікаві комбінації. Кавовий живопис (кавографія) може бути цікавою та захоплюючою технікою малювання для дітей дошкільного віку. Щодо створення картин, діти можуть робити прості малюнки, такі як різноманітні геометричні фігури, малюнки тварин або пейзажі. Кавографія може стати цікавим способом для дітей розвивати творчі та моторні навички, а також уяву та кольорову сприйнятливність.

З дітьми від трьох років можна використовувати *техніки «Відбиток пробкою», «Відбиток печатками з картоплі»* або пластикова коробочка, в яку вкладена штемпельна подушка з тонкого поролону, просоченого гуашшю, щільний папір будь-якого кольору і розміру, печатки з пробок. Для отримання іншого кольору, що сподобався, змінюються мисочка і пробка.

Техніка «Відбиток печатками з картоплі» використовує такі засоби виразності як пляма, фактура, колір. будь-якого кольору та розміру, печатки з картоплі.

Засоби виразності в *техніці «Відбиток поролоном»* – це пляма, фактура, колір. Матеріали для втілення малюнку: миска або пластикова коробочка, в яку вкладена штемпельна подушка з тонкого поролону, просоченого поролону гуашшю, щільний папір будь-якого кольору та розміру, шматочки поролону. Спосіб отримання зображення: дитина притискає поролон до штемпельної подушки з фарбою і наносить відбиток на папір.

Для *техніки «Відбиток зім'ятим папером»* матеріалами стають: блюдце або пластикова коробочка, в яку вкладена штемпельна подушка з тонкого поролону, просоченого гуашшю, щільний папір будь-якого кольору і розміру, зім'ятий папір. Щоб одержати інший колір, змінюються блюдце і зім'ятий папір.

При використанні технік «Воскова крейда + акварель» і «Свічка + акварель», засобами виразності стають: колір, лінія, пляма, фактура.

У *техніці «Воскова крейда + акварель»* використовуються такі матеріали: воскова крейда, щільний білий папір, акварель, пензлики. Спосіб отримання зображення: дитина малює восковою крейдою на білому папері. Потім зафарбовує лист аквареллю в один або кілька кольорів за бажанням. Малюнок крейдою залишається незафарбованим. Цікавим, незвичайним, але доступним для дошкільників є малювання на вологому папері. Діти змочують аркуш паперу і малюють крейдою, яку можна розтирати та

розтушовувати за допомоги ватної палички. У результаті, крейда залишає сліди схожі на фарбу.

У *техніці «Свічка + акварель»* використовуються такі матеріали як свічка, щільний папір, акварель та пензлі. Спосіб отримання зображення: дитина малює свічкою на папері. Після цього зафарбовує лист аквареллю одним або кількома кольорами. Малюнок свічкою залишається білим.

З дітьми від п'яти років можна працювати з техніками «Штампографія», «Друк по трафарету», «Монотипія предметна», «Кляксографія звичайна», «Кляксографія з трубочкою», «Кляксографія з ниточкою», «Набризк», «Відбитки листя», «Акварельна крейда», «Тичкування» [18, с. 184].

Штампографія у роботі з дітьми – цікавий та незвичайний процес. Ця техніка малювання проводиться за допомогою відбитків штампа – рельєфний малюнок, нанесений на основу різних овочів, наприклад: картоплю, моркву, буряк допомагають створити справжні живописні шедеври. Дуже подобається дітям створювати малюнки за допомогою відбитків листочків з рослин. Листочки можна повністю опускати в фарбу або обережно пензлем наносити фарбу з одного боку і потім прикладати на аркуш, створювати певні композиції.

Засоби виразності в *техніці «Монотипія предметна»* – це пляма, колір, симетрія. Використовуються матеріали, такі як щільний різнокольоровий папір, пензлі, гуаш або акварель. На одній половині паперу наноситься зображення, предмети обираються симетричні. Після малювання, поки не висохла фарба, лист знову складається навпіл для отримання відбитка.

Спосіб отримання зображення у *техніці «Кляксографія з трубочкою»*: дитина зачерпує пластиковою ложкою фарбу, виливає її на лист, роблячи невелику пляму (крапельку). Потім на цю пляму дме з трубочки так, щоб її кінець не торкався ні плями, ні паперу. При необхідності процедура повторюється. Деталі, що бракують, домальовуються.

Малювання за допомогою *техніки «Кляксографія з ниточкою»*: дитина опускає нитку в фарбу, віджимає її. Потім на аркуші паперу викладає з нитки зображення, залишаючи один її кінець вільним. Після цього зверху накладає інший лист, притискає, притримуючи рукою і витягує нитку за кінчик.

Техніка «Набризк» використовує такі засоби виразності як крапка, фактура. Необхідні для цього матеріали: папір, гуаш, тверда кисть, шматочок щільного картону або пластику. Використовуючи цю техніку, необхідно вчити дітей набрати на кінчик щетинного пензля фарбу, пензлик нахилити над аркушем і провести пальцем проти ворсу; застосовувати цю техніку для тонування паперу, створення сюжетних малюнків: зоряне небо, квітучі луки, а також – окремих образів: квітуче дерево, дерево з плодами. Можна запропонувати дітям на аркуш паперу перед використанням цієї техніки покласти вирізані із картону силуети, які потім зняти, а їх відбитки розфарбувати.

Таким чином, сучасні технології розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку спрямовані на стимулювання та підтримку їх творчої активності. Ці технології базуються на інтеграції різних методик і підходів, які сприяють розвитку креативного мислення, уяви, експериментування та самовираження у дітей. Вони включають в себе використання інтерактивних програм, творчих завдань та проєктів, колективної співпраці, експериментальних лабораторій, мистецьких та конструктивних матеріалів, а також розвиток умінь і навичок вирішення нетипових завдань і пошуку оригінальних рішень. Застосування таких технологій сприяє стимулюванню творчого потенціалу дітей, розвитку їх індивідуальності та формуванню навичок самостійності та ініціативності.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У першому розділі наукового дослідження нами детально та ґрунтовно розкрито поняття творчості, ознаки і закономірності розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку. Так, аналіз теоретичних джерел надав змогу розкрити зміст понять «творчість», «активність» і «творча активність», які часто використовуються як тотожні або взаємодоповнюючі. Однак категорія «активність» має ширший зміст, ніж «творча активність», оскільки активність проявляється не тільки у творчості, але й у різних видах діяльності, таких як праця, навчання, громадське життя, гра, спорт тощо. У свою чергу, творчість вже передбачає наявність активності.

Було з'ясовано, що поняття «творчість» і «діяльність» не є рівноцінними одне одному, як це часто представляється у визначеннях творчості. Творчість – це не вид діяльності, а її властивість, ступінь творення. Можна стверджувати, що творчість є вищою формою прояву активності людини, складним розумовим процесом, що пронизує різні види діяльності і забезпечує їх нову, вищу якість.

У результаті творчої діяльності виникають нові оригінальні продукти, які мають соціальну значимість. У науці відсутня єдина визначеність поняття творчості, але існує багатоманітність його значень, включаючи сферу особистості, процес діяльності та її результат. Такі поняття, як творча діяльність, продуктивна діяльність, творче (продуктивне) мислення, творча уява і творча активність, часто використовуються як синоніми творчості.

Крім того, нами було розглянуто сучасні нетрадиційні техніки малювання для розвитку у творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку («Малювання долонькою», «Пальцеграфія», «Кляксографія з трубочкою», «Кляксографія з ниточкою», «Набризк», «Відбиток» (пробкою, печаткою з картоплі, поролоном, зім'ятим папером), «Розпис камінчиків», «Малювання харчовою та бульбашковою плівкою», «Написання картин

сипучими матеріалами», «Малювання в зіп-пакеті», «Free painting», «Кавографія», «Штампографія», «Монотипія предметна», «Воскова крейда+акварель», «Свічка+акварель»).

Педагоги відзначають, що сучасні технології розвитку творчих здібностей не втомлюють дошкільнят, а навпаки дозволяють здійснювати індивідуальний підхід до них, враховувати їхнє бажання, інтерес.

У процесі виконання творчих завдань старшим дошкільником його творча активність виявляється у здатності та готовності дитини проявляти свою унікальність, винахідливість та кмітливість, ґрунтуючись на вже засвоєних знаннях, уміннях та навичках у художньо-конструктивній діяльності. Це означає, що дитина самостійно поєднує свої знання та відомі способи діяльності, що в результаті призводить до створення нового варіанта вирішення практичних задач, який раніше не використовувався.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Умови забезпечення ефективної творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку за допомогою творчих завдань

Старший дошкільний вік сприятливий для розвитку здатності до творчості, оскільки саме в цей час закладається психологічна основа для творчої діяльності. Дитина цього віку здатна до створення нового малюнка, конструкції, образу, фантазії, які відрізняються оригінальністю, варіативністю, гнучкістю і рухливістю. Старшого дошкільника характеризує активна діяльнісна позиція, цікавість, постійні питання до дорослого, стійка мотивація, достатньо розвинена уява, наполегливість, ініціативність пов'язана з допитливістю, винахідливістю, здатністю до вольової регуляції поведінки, вміння долати труднощі.

Забезпечення ефективної творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку є важливим завданням для батьків та педагогів. Креативність та уяву можна розвивати у дітей, надаючи їм сприятливі умови та використовуючи різноманітні творчі завдання. У цьому розділі розглянемо головні умови забезпечення ефективної творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку.

По-перше, необхідно *створити середовище*, яке сприяє розвитку творчості та уяви. Важливо забезпечити наявність різноманітних матеріалів, іграшок, книг, музичних інструментів та інших засобів самовираження, розташувати ці матеріали так, щоб діти мали вільний доступ до них та могли експериментувати. Це можуть бути різнокольорові олівці, фарби, пензлі, кольоровий папір, клей, фотографії, глина, конструктори, пазли, книги з малюнками, музичні інструменти тощо.

По-друге, необхідно належним чином *організувати простір*: розташовувати матеріали необхідно у доступному для дітей місці; використовувати полицки, шухлядки або столи з відповідними відділеннями, щоб діти могли самостійно знаходити потрібні їм матеріали; змінювати організацію простору відповідно до теми або завдання, які діти розглядають (наприклад, можна створити куточок мистецтва, куточок для сюжетно-рольових ігор або куточок наукових досліджень, що стимулюватиме розвиток у дітей уяви та творчості [4].

У свою чергу, *інспірація* як навіювання, спонука ззовні, підбурювання вносить свої корективи на формування творчої активності. Для активізації інспіраційних ресурсів доцільно розміщувати в приміщенні картини, постери, фотографії або ілюстрації, які можуть надихати дітей на творчу діяльність. Також забезпечити доступ до книг з різними історіями, казками та книгами з малюнками, які можуть розширити уяву дітей та надихнути їх на нові ідеї.

Заохочення передбачає позитивну оцінку поведінки й діяльності дитини. Психологічна мета заохочення – викликати позитивні переживання, відчуття задоволення, радості, впевненості у своїх силах, готовності до подальшої діяльності, бажання удосконалювати свої досягнення. Особливо важливе заохочення для боязких, сором'язливих, несміливих дітей. Для самовираження дітей, висловлення своїх думок та ідей, заохочення є невід'ємною складовою.

З метою заохочення дітей виражати свої думки та ідеї, а також створення доброзичливої та підтримуючої атмосфери доцільно буде врахувати такі прийоми як активне слухання, некритичне ставлення, взаємодія та співпраця, вільний вибір тощо [6].

Техніка «активне слухання» – це приділення уваги дітям, коли вони розповідають про свої ідеї, прояв інтересу і показ, що дорослий цінує їхні думки. Тому треба підтримувати розповідь дитини, ставити запитання та висловлювати щире зацікавлення її ідеями.

Уникати критики або негативного відгуку щодо ідей дітей – завжди правильне рішення. Необхідно дозволити дошкільникам вільно висловлювати свої думки без страху перед осудом чи неправильними відповідями, завжди знаходити позитивні аспекти у їхніх ідеях та демонструвати впевненість у їхньому потенціалі. Також необхідно розширювати можливості дітей дошкільного віку для самовираження, а саме: забезпечення різноманітних шляхів для прояву своєї творчості, при цьому не слід забувати, що провідна діяльність дітей дошкільного віку – це гра. Це можуть бути малювання, маніпулятивна гра, конструювання, виготовлення іграшок або масок, танці, музика, письмо, драматична гра тощо. Дозвольте їм обирати той спосіб, який найкраще відповідає їхнім потребам та вподобанням.

Взаємодія та співпраця між дітьми теж сприяє спільному творчому процесу. Необхідно заохочувати дошкільників обмінюватись ідеями, допомагати один одному та спільно створювати, адже це сприятиме розвитку їхніх комунікативних навичок та вмінь працювати в команді [2].

Надання дітям можливостей обирати творчі завдання, що їх можуть зацікавити, має велике значення для розвитку їхніх творчих здібностей. Наведемо кілька способів забезпечення цієї можливості:

- *відкрите обговорення*: вихователь проводить обговорення з дітьми про їхні інтереси та уподобання; спостерігає за їхньою реакцією на різні види творчої діяльності та реагує на їхні побажання; запитує, які теми, матеріали або підходи їм більше до вподоби;

- *індивідуальний підхід*: вихователь враховує індивідуальні потреби та уподобання кожної дитини, адже деякі діти можуть бути зацікавлені в малюванні, інші – в музиці або рольових іграх; надає кожній дитині можливість обирати той вид творчої діяльності, який їй найбільше до вподоби;

- *розширений вибір*: вихователь надає можливість дітям впливати на творче завдання шляхом внесення змін або розширення його параметрів.

Наприклад, надає можливість обрати тему малюнка або використати додаткові матеріали для конструювання [26].

Важливо підтримувати та заохочувати дітей у їхній творчій діяльності, звертати увагу на їхні досягнення та зусилля, надавати конструктивну похвалу та підтримку, висловлювати захоплення їхніми ідеями, підкреслювати значущість їхніх зусиль і вміння працювати над завданнями, а не тільки фокусуватися на результаті. Якщо дитина висловлює якісь унікальні ідеї, необхідно обов'язково виділяти їх, поширювати ці досягнення серед інших дітей та вихователів, щоб зробити дітей впевненими у собі та викликати у них почуття гордості, адже креативність та вміння виражати свою думку – це важливий етап для розвитку творчих здібностей. Проте, окрім визнання креативності, слід залучати саме конструктивну та обґрунтовану похвалу, коментуючи позитивні аспекти творчих робіт дітей, тобто уточнювати та роз'яснювати, що саме вийшло особливо вдало [26].

Підсумовуючи вищесказане, слід відзначити, що забезпечення доступу до різноманітних матеріалів, іграшок, книг, музичних інструментів та інших засобів самовираження сприяє розвитку творчості та уяви. Не можна обмежувати дітей у виборі теми, матеріалів або підходу до творчих завдань. Доцільно буде дати їм вільну можливість виражати себе та обирати спосіб, який найбільше відповідає їхнім потребам та уподобанням. При цьому важливо підтримувати дітей у їхній творчій діяльності, звертати увагу на їхні досягнення та зусилля, надавати конструктивну похвалу та підтримку, висловлювати захоплення їхніми творчими ідеями. У наступному підрозділі кваліфікаційного дослідження розглянемо систему вправ для розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку з використанням творчих завдань.

2.2. Система вправ для розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку з використанням творчих завдань

Система вправ (творчих завдань) для розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку повинна бути спрямована на розвиток мислення, мовлення, уяви, активності дитини, оскільки творчі завдання дозволяють широко спиратись на суб'єктивний досвід дитини і цілком співзвучні з концепцією особистісно-орієнтованого навчання. Творчі завдання допомагають у формуванні творчого мислення дітей. Зорова наочність у сполученні зі слуховою, руховими і тактильними відчуттями допомагають дітям одержати уявлення про особливості того чи іншого предмета, теми.

Основні принципи такої системи полягають у поєднанні ігрових елементів, підтримці самовираження, пошуку нових рішень та відкритті різних способів вирішення проблем. Добираючи вправи, ми, насамперед, орієнтувалися на такі критерії як: відповідність віковим нормам, актуальність, можливість ускладнення та спрощення завдання з урахуванням можливостей дітей, чи сприятимуть вправи розвитку уваги, творчого мислення, креативності тощо (Вправи розміщені у Додатку А).

Ось декілька прикладів творчих завдань, які можуть бути використані для розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку:

1. *Малюнок за сюжетом*: Запропонуйте дітям тему або історію, а потім попросіть їх намалювати малюнок, який розповідатиме про цю історію. Надайте їм велику свободу у виборі матеріалів та технік малювання. Після того, як діти закінчать свої малюнки, дайте їм можливість пояснити, що саме вони зобразили та чому.

2. *Конструювання*: Надайте дітям набір будівельних блоків, конструктора або інших матеріалів для конструювання. Попросіть їх створити щось нове та незвичайне, використовуючи ці матеріали.

Спонукайте дітей до експериментування з формами, кольорами та структурами, а також ставте запитання, щоб сприяти їх творчому мисленню.

3. *Сюжетно-рольові ігри*: Організуйте ситуації для рольових ігор, де діти можуть виявити свою творчість та уяву. Наприклад, створіть магазин, лікарню або космічний корабель і надайте дітям можливість вільно виражати свої ідеї та розвивати свої ролі [42].

Нижче представимо техніки для розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку з використанням творчих завдань.

Малювання долонькою, кулачками. Малюючи кулачками або долонею, дитина отримує незвичайне чуттєву насолоду при тактильних контактах з фарбою, папером, водою.

Матеріали для роботи:

- широкі мисочки з гуашшю;
- цупкий папір будь-якого кольору;
- серветки.

Послідовність виконання техніки:

1. Опустити в фарбу долоньку (або кулачок).
2. Зробити відбиток на папері.
3. Витерти руки серветкою.

За допомогою цієї техніки можна виконати різні роботи, зображуючи, зокрема метелика, квіти, птахів тощо.

Відтиск корком. Для найпростішого друку можна використовувати різні матеріали, а особливо ті, які мають незвичну форму.

Матеріали для роботи:

- миска, в яку вкладена штемпельна подушечка з тонкого поролону, просякнута гуашшю;

- цупкий папір будь-якого кольору та величини;
- коркові печатки.

Послідовність виконання:

1. Притиснути корок до штемпельної подушечки з фарбою.

2. Нанести відтиск на папір. Для отримання іншого кольору треба замінити і мисочку, і корок.

Добре слугує для створення малюнків на тему: лісові звірі, повітряні кульки, гусінь.

Малювання ватними паличками.

Матеріали для роботи:

- мисочка з гуашшю;
- цупкий папір;
- серветки;
- олівець;
- ватні палички.

Послідовність виконання:

1. Олівцем виконуємо малюнок на папері.
2. За допомогою ватних паличок заповнюємо крапками контур малюнка. Кожну нову фарбу беремо навою паличкою.
3. Весь малюнок заповнюємо крапками відповідних кольорів.

Цю техніку можна застосовувати, маюючи дощик, сніг, курчатко, казкового птаха, різнобарвних рибок тощо.

Відбиток печатками з гумки.

Матеріали для роботи:

- миска, в яку вкладена штемпельна подушечка з тонкого поролону, просякнута гуашшю;
- цупкий папір;
- печатки з канцелярської гумки.

Послідовність виконання:

1. Притиснути печатку до штемпельної подушечки з фарбою.
2. Нанести відтиск на папір.

Цей спосіб використовують для оздоблення готових силуетів та сюжетних робіт.

Зім'ятий папір.

Ця техніка цікава тим, що в місцях згинів паперу фарба під час зафарбовування робиться більш інтенсивною, темною – це називається ефектом мозаїки.

Матеріали для роботи:

- акварель;
- широкий пензель;
- білий папір;
- ємкості з водою;
- губки.

Послідовність виконання:

1. Аркуш паперу змочуємо водою і зафарбовуємо.
2. Складаємо навпіл зафарбованою стороною всередину, щоб не забруднитися та зминаємо.
3. Аркуш акуратно розгортаємо. На ньому залишаються заломы, які створюють незвичну фактуру і малюнок.

Продовжувати роботу слід після висихання фарби. Техніку «Зім'ятий папір» здебільшого використовують для створення тла малюнка. Яскраві аркуші можна також використати для виготовлення листівок і аплікацій. Елементи потрібної форми слід вирізати ножицями або отримати способом обривання [32].

Гратаж. Гратаж (від франц. *gratter*) – шкребти, дряпати. Це спосіб виконання малюнка шляхом видряпування гострим предметом.

Варіант 1. Матеріали для роботи:

- підготовлений аркуш паперу (спочатку намилюють, потім покривають гуашшю, тушшю або фарбою);
- ручка з пером зірочкою.

Послідовність виконання:

Графічна робота на мильній основі. Робота, виконана таким чином, нагадує гравюру, тому що створюється лініями різних за напрямком,

довжиною, плавністю й виходить оксамитовою за рахунок поглиблення продряпування поверхні.

Варіант 2. Матеріали для роботи:

- шматочок стеаринової свічки;
- акварельні фарби;
- туш.

Послідовність виконання:

Графічна робота на восковій підкладці.

1. Фарбами роблять малюнок або зафарбовують аркуш паперу різними тонами залежно від того, що задумали.

2. Ретельно протирають шматочком свічки так, щоб стеарином була покрита вся площа аркуша.

3. Тушшю покривають усю роботу (весь аркуш). Іноді два рази.

4. Продряпують після висихання.

За допомогою цієї техніки можна зобразити: натюрморт, пейзаж, підводне царство, нічне місто, космос.

Набризки – це своєрідне тло, яке прикрашає візерунок, будь-який сюжет або композицію.

Матеріали для роботи:

- гребінець звичайний (зубна щітка);
- пензлик;
- лінійка (паличка);
- фарби.

Послідовність виконання:

1. Занурюємо щітку у фарбу і проводимо по ній паличкою.

2. Бризки направляємо на папір.

Можна передавати напрямок вітру – для цього необхідно намагатися, щоб бризки лягали на всьому малюнку.

Рекомендації з використання:

Способом набризкування яскраво можна виразити сезонні зміни. Так, наприклад, листя на осиці жовтіє, червоніє раніше, ніж на березі або інших листяних деревах. Вони на ній жовті, й зелені, й жовтогарячі. Набризуванням займаються діти з 6-7 років [23].

Таким чином, творчі завдання є ефективним інструментом для розвитку творчості та уяви у дітей старшого дошкільного віку. Вони сприяють розвитку уяви, творчих навичок, просторового мислення та самовираження.

Важливо створити сприятливе середовище, де діти мають доступ до різноманітних матеріалів, іграшок, книг, музичних інструментів тощо. Це стимулює їхню творчість і сприяє експериментуванню. Необхідно підтримувати та заохочувати дітей у їхній творчій діяльності. Позитивна підтримка, використання рольових ігор, похвала та зацікавленість в їхніх ідеях та досягненнях стимулюють розвиток їх творчого потенціалу. До того ж дітям дошкільного віку слід надавати свободу для самовираження. Необхідно надати їм можливість обирати теми, матеріали, способи та техніки виконання творчих завдань, що відповідають їхнім інтересам та уподобанням. Наступний підрозділ нашого кваліфікаційного дослідження буде присвячено саме встановленню рівня розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку з використанням запропонованих нами творчих завдань.

2.3. Дослідження динаміки рівня розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку з використанням творчих завдань

Експериментальне дослідження з метою визначення динаміки рівня розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку з використанням творчих завдань нами було проведено протягом вересня-жовтня 2023 року на базі Центру психології та розвитку Bibika Family м. Чернігова. Дослідженням було охоплено 15 дітей старшого дошкільного віку (з 6 до 7 років): ЕГ-8, КГ-7; 15 батьків та 4 педагоги. Експеримент проходив, не порушуючи освітнього процесу ЗДО. Для проведення експерименту група дітей була поділена на дві підгрупи: експериментальна та контрольна групи.

Дослідження проходило у **3 етапи**:

- 1) *констатувальний*, метою якого є виявлення вихідного рівня розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку;
- 2) *формульвальний* передбачав власне експериментальне навчання на основі розробленої системи вправ творчого характеру;
- 3) *контрольний*, метою якого є експериментальна перевірка ефективності запропонованої системи вправ для розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку.

На констатувальному етапі експериментального дослідження дітям обох груп було запропоновано виконати завдання творчого характеру «Фоторобот» (Додаток А), результати якого засвідчили однаковий вихідний рівень розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку.

Критеріями оцінювання було визначено:

- 1) правильність;
- 2) симетричність;
- 3) пропорційність;
- 4) кількість фігур, що зображено.

Наступним етапом було проведення власне експериментального навчання на основі розробленої системи вправ творчого характеру (Додаток

А) для дітей ЕГ. Для дітей КГ було передбачено навчання за традиційною методикою.

Результати експериментального навчання засвідчили зростання рівня розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку з використанням сучасних технік малювання відповідно до визначених нами критеріїв (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Результати експериментального навчання на визначення рівня розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку

Етапи	Констатувальний етап		Контрольний етап	
Групи Критерії	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
<i>Правильність</i>	3 (37,8%)	3 (42,9%)	6 (75%)	4 (57,1%)
<i>Симетричність</i>	3 (37,8%)	3 (42,9%)	6 (75%)	4 (57,1%)
<i>Пропорційність</i>	2 (25%)	2 (28,6%)	5 (62,5 %)	3 (42,9 %)
<i>Кількість</i>	3 (37,8%)	3 (42,9%)	6 (75%)	4 (57,1%)

Хоча, за результатами контрольного зрізу діти ЕГ і продемонстрували значно вищі показники рівня розвитку творчої активності, той факт, що нами не було отримано у них абсолютні показники, нами на цьому етапі було поставлено додаткові завдання з метою більш детального вивчення цієї проблеми:

1) виявити критерії, показники для визначення рівнів розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку за спеціально дібраними методиками;

2) визначити рівень знань педагогів про творчу активність у образотворчій діяльності дітей старшого дошкільного віку;

3) виявити рівень зацікавленості батьків у образотворчій діяльності дітей старшого дошкільного віку з метою розвитку у них творчої активності;

Для вирішення поставлених завдань нами були використані такі методи дослідження: бесіда з дітьми старшого дошкільного віку, анкетування педагогів та батьків, виконання творчих завдань дошкільниками.

На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень та розуміння значущості розвитку творчої активності старших дошкільнят, було конкретизовано критерії та показники рівнів розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку.

На основі модифікованих методик Н.А. Ветлугіна, Т.Г. Козакової та С.В. Маланова [28] нами було виділено критерії та показники для визначення рівнів розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Критерії та показники розвитку творчої активності у дітей
старшого дошкільного віку**

Критерії	Показники	Методи дослідження
Інтерес до творчої діяльності (малювання)	Бажання займатися творчістю; інтерес до творчості; бажання відкривати нові закономірності.	Бесіда
Наявність творчої уяви	Доповнення, зміни, перетворення знайомого матеріалу; створення нових комбінацій із засвоєних раніше елементів; самостійність знаходження нових способів, швидкість реакції та орієнтування у нових умовах; індивідуальний почерк дитячої продукції, своєрідність манери виконання.	Тест Е.П. Торренса завдання «Закінчи малюнок»
Сформованість образотворчих умінь та навичок	Знаходження адекватних виразно-образотворчих засобів здійснення образів; відповідність результатів творчості елементарним художнім вимогам; вміння самостійно обирати задум малюнка; здатність відібрати матеріали до створення образу, предмета, явища; вміння правильно передавати форму та розташування предметів (дотримуватися пропорцій між зображуваними предметами); вміння відобразити в малюнку сюжет та його елементи.	Творче завдання

Згідно з вищезазначеними критеріями та показниками, були визначені такі рівні розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку:

– *високий рівень* – бажання займатися творчістю, інтерес до творчості, бажання відкривати нові закономірності у дитини має постійний характер. Дитина створює нові комбінації із засвоєних раніше елементів, наділяє предмет оригінальним образним змістом переважно без повторення, веде самостійні пошуки на вирішення завдання, доповнює, змінює, перетворює знайомий матеріал, знаходить адекватні виразно-образотворчі засоби для втілення образу. Він вміє самостійно обирати задум малюнка, відбивати у малюнку сюжет та її елементи, правильно передавати форму і розташовувати предмети (дотримуючись пропорції між зображуваними предметами), його образи живі і виразні. Така дитина має індивідуальний «почерк» дитячої продукції та своєрідність манери виконання.

– *середній рівень* – бажання займатися творчістю, інтерес до творчості, бажання відкривати нові закономірності носить ситуативний характер. Дитина вносить у свої роботи, придумані ним і не схожі на інші, образи, але допускає майже буквально повторення (наприклад, у тесті з домальовуванням кіл, перетворює багато кіл у мордочки тварин або оформляє круги у зображення часто зустрічаються в житті предметів – кулька, м'яч, яблуко тощо). З невеликими труднощами перетворює вже знайомий матеріал, застосовує відомі способи зображення нових ситуацій. Рідко доповнює, змінює та перетворює знайомий матеріал. Уява досить стійка, образи живі. Не повною мірою вміє правильно передавати форму та розташування предметів і рідко відображає в малюнку сюжет та його елементи. Не повною мірою сформована здатність самостійно знаходити нові способи, повільна реакція та орієнтування у нових умовах.

– *низький рівень* – немає бажання займатися творчістю, відсутній інтерес до творчості, немає бажання відкривати нові закономірності. Дитина не може додати в роботу щось своє, не видозмінює, не доповнює або не може знайти спосіб зображення того чи іншого предмета, не оригінальний у

домальовуванні форм (зображення). Уява нестійка, створювані образи невиразні. Відсутня здатність входження в образ, що зображується, не передає форму і розташування предметів [42].

На підставі виділених критеріїв та показників для виявлення ставлення та інтересу до творчої діяльності (малювання) з дітьми проводилася індивідуальна бесіда у формі «питання – відповідь».

Завдання №1. Розмова із дітьми.

Дітям ставилися такі питання:

1. Чи подобається тобі малювати?
2. Чи часто ти малюєш?
3. Що подобається тобі малювати більше?
4. Чим тобі більше подобається малювати: фарбами, фломастерами, олівцями?
5. Чи подобається тобі малювати рослини, тварин, людей?
6. Чи любиш ти малювати героїв казок, мультфільмів?
7. Який малюнок тобі більше запам'ятався?
8. Чи брав ти участь у конкурсах дитячих малюнків?

Результати розмови з дітьми відображено у таблицях 2.3 та 2.4.

Таблиця 2.3

Результати розмови з дітьми на виявлення у них рівня прояву інтересу до творчої діяльності (експериментальна група)

Код дитини	1 запитання	2 запитання	3 запитання	4 запитання	5 запитання	6 запитання	7 запитання	8 запитання	Рівні
1	так	так	тварин	фломастери	тварин	так	пейзаж	ні	високий
2	так	інколи	будинки	олівці	людей	так	місто	ні	середній
3	так	так	природу	фарби	тварин	так	літо	ні	середній
4	так	так	все	фломастери	рослини	так	пейзаж	ні	високий
5	так	ні	будинки	олівці	тварин	ні	кінь	ні	низький
6	так	інколи	принцес	фломастери	людей	ні	русалки	ні	середній
7	так	так	природу	усім	все	так	пейзаж	ні	високий
8	так	ні	літо	фломастери	тварин	ні	метелики	ні	низький

Результати розмови з дітьми на виявлення у них рівня прояву інтересу до творчої діяльності (контрольна група)

Код дитини	1 запитання	2 запитання	3 запитання	4 запитання	5 запитання	6 запитання	7 запитання	8 запитання	Рівні
1	так	так	літо	фломастери	тварин	ні	метелики	ні	середній
2	так	ні	бетмен	олівці	людей	ні	бетмен	ні	низький
3	так	так	тварин	фарби	тварин	так	собака	так	високий
4	так	так	природу	фарби	рослини	так	літо	так	високий
5	так	так	транспорт	фломастери	людей	так	літак	ні	середній
6	так	так	казки	олівці	тварин	так	«Лисиця і заєць»	ні	середній
7	так	так	принцес	фломастери	людей	ні	Рапунцель	ні	середній

За результатами бесіди з дітьми нами виявлено рівні прояву їх інтересу до творчої діяльності.

Так, *високий рівень* виявлено у 5 дошкільнят: у 3 дітей з експериментальної та у 2 з контрольної групи (33,3% від загальної кількості та відповідно 37,5% та 28,6%). У дітей постійно проявляється стійкість інтересу та перевага до образотворчої діяльності. У дітей виявлено здатність входження у зображуваний образ. У них виникають щирі емоційні почуття до творчої діяльності; вони виявляють себе у самостійній діяльності. Спостерігається захопленість творчою діяльністю.

Середній рівень виявлено у 7 дошкільнят: у 3 дітей з експериментальної групи та у 4 з контрольної (46,6% від загальної кількості та відповідно 37,5% та 57,1%). У дітей не завжди або іноді виявляється інтерес до образотворчої та творчої діяльності. Діти рідко проявляють себе у самостійній діяльності, найчастіше малюють на прохання педагога.

Низький рівень виявлено у 3 дошкільнят: у 2 дітей з експериментальної та у 1 з контрольної групи (20% від загальної кількості, 25%, 14,3%). Діти малюють лише на прохання педагога.

Отримані дані представлено на гістограмі (рис. 2.1).

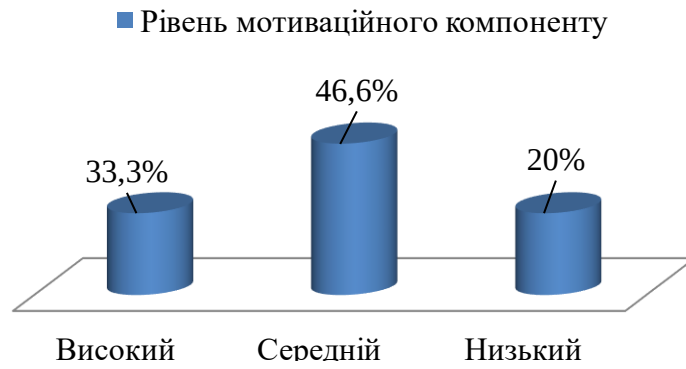

Рис. 2.1. Рівні прояву інтересу дітей до творчої діяльності (загальні результати груп)

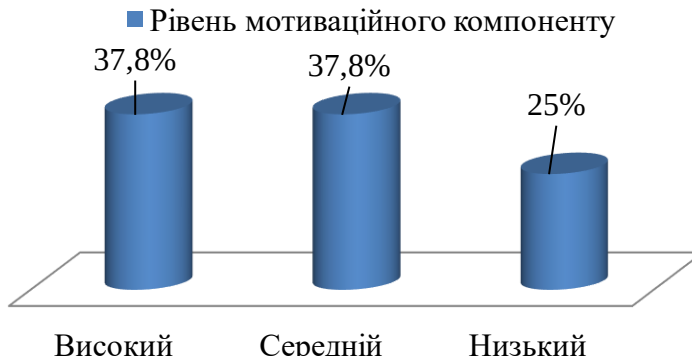

Рис. 2.2. Рівні прояву інтересу дітей до творчої діяльності (експериментальна група)

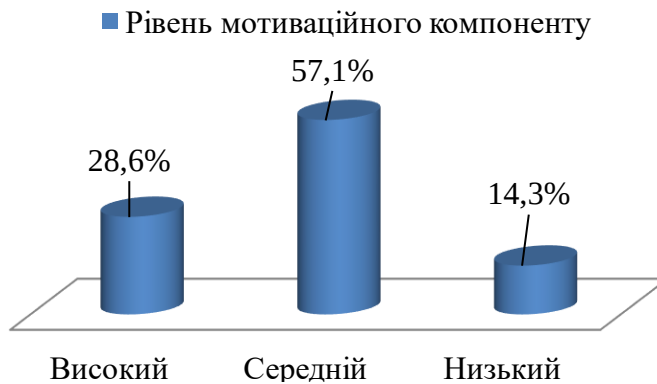

Рис. 2.3. Рівні прояву інтересу дітей до творчої діяльності (контрольна група)

Завдання №2. Тест Є.П. Торренса за методикою «Домалювання фігур», який модифікувала О.М. Дяченко, використовується для виявлення розвитку творчої уяви та творчих здібностей (рис. 2.4).

Методика проведення:

Кожній дитині давали олівець та аркуш паперу, на якому були намальовані незакінчені фігури (рис. 2.4). Дитині пропонувалося домалювати їх, щоб вийшли закінчені картинки, причому створення кожного малюнка може проводитися як усередині контуру, так і за його межами; при будь-якому зручному для дитини розвороті листка паперу з зображеною на ньому фігурою.

Час виконання малюнків не обмежується, щоб уникнути квапливості, невпевненості, тривожності дітей. Після виконання завдання дитина розповіла, що вона намалювала [11].

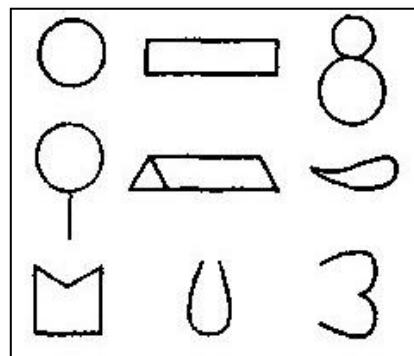

Рис. 2.4. Домальовування фігур

Відповідно до модифікації О.М. Дяченко, під час аналізу результатів оцінюються побіжність, гнучкість та оригінальність. Легкість та продуктивність діяльності оцінюється за загальною кількістю домальованих об'єктів та відповідей, за кожен нараховується один бал. Гнучкість (здатність пропонувати широке різноманіття ідей, швидке переключення з одного образу в інший) – оцінюється за кількістю використаних категорій малюнка.

За кількістю набраних балів за швидкість і гнучкість (окремо) малюнки дітей можуть бути віднесені до рівнів:

низький – від 0 до 2 балів;

середній – від 3 до 4 балів;

високий – від 5 до 6 балів.

Оригінальність малюнка оцінюється таким чином:

– 0 балів – дитина відмовляється малювати чи дублювати основний контур;

– 1 бал – домальовування із мінімальною кількістю ліній, коли фігура стає основою задуманого образу;

– 2 бали – малюнок складений з додаткових елементів, з'єднаних основним контуром, коли фігура стає другорядною деталлю (елементом);

– 3 бали – малюнок містить деяку дію, сюжет.

Додаткові бали нараховуються за перевертання фігури при створенні образу та за об'єднання будь-яких двох фігур у єдиний образ. За кількістю балів, набраних за оригінальність, малюнки дітей можуть бути віднесені до таких рівнів:

низький – від 0 до 5 балів;

середній – від 6 до 10 балів;

високий – від 11 балів та вище.

Тест Є.П. Торренса «Домальовування фігур», модифікований О.М. Дьяченко показав такі результати:

– *високий рівень* виявлено у 6 дошкільнят: у 4 з експериментальної групи та у 2 з контрольної (40% від загальної кількості, 50% та 28,6). У дітей є творча уява. Діти успішно впоралися із завданням, створювали нові комбінації із засвоєних раніше елементів, доповнювали, перетворювали та самостійно знаходили нові способи та прийоми малювання; виявлявся індивідуальний почерк дитячої продукції.

– *середній рівень* виявлено у 7 дошкільнят: у 3 дітей з експериментальної та у 4 з контрольної групи (47% від загальної кількості, 37,5% та 57,1). Діти впоралися із завданням, але з частковою допомогою. Мало доповнювали та змінювали знайомий матеріал; була присутня повільна реакція та орієнтування на папері.

– *низький рівень* виявлено у 2 дошкільнят (13% від загальної кількості, 12,5% та 14,3%) не впоралися із завданням або виконували завдання за допомогою педагога. Таким чином, тест показав, що у дітей високий та середній рівень у сумі становить 87%, вони впоралися із завданням, а отже є творча уява.

Отримані результати також представлено на рисунках 2.5-2.7.

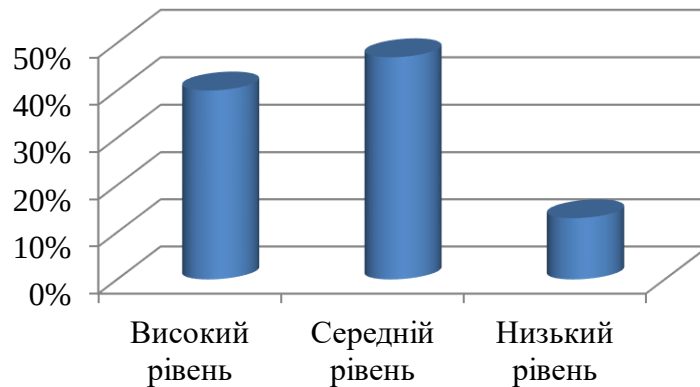

Рис. 2.5. Рівні сформованості творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку (загальні результати груп)

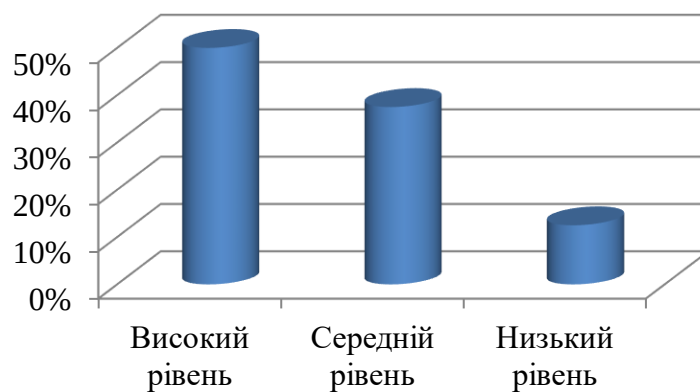

Рис. 2.6. Рівні сформованості творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку (експериментальна група)

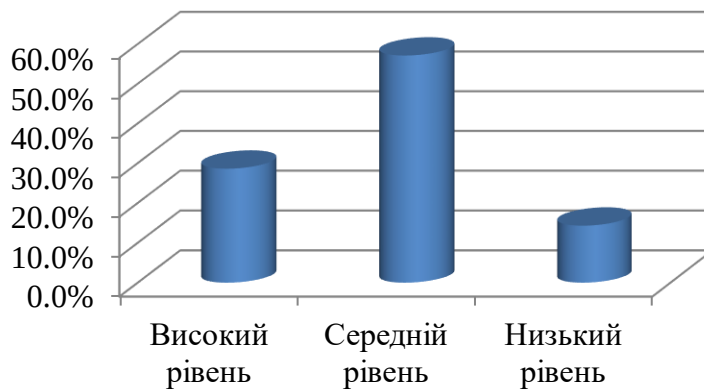

Рис. 2.7. Рівні сформованості творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку (контрольна група)

З метою виявлення у дітей старшого дошкільного віку рівня сформованості образотворчих умінь та навичок у процесі малювання з використанням нетрадиційних технік нами було запропоновано творче завдання.

Завдання №3. «Хатина дерев'яна і крижана» (малювання за казкою «Лисичка та заєць»).

Методика проведення. Діти залучалися в сюрпризний момент. Далі проводилася коротка розмова про те, хто та як працює над створенням дитячих книг, що спочатку автори пишуть тексти, а митці малюють ілюстрації. Потім пропонувалося підготувати обкладинку книжки до казки «Лисичка та Заєць».

Потім дітям пропонувалося розпочати роботу, запропонувавши до використання жорсткі пензлі, поролон та гуаш. Дошкільнята з цікавістю розпочали роботу. Більшість дітей самостійно обрали сюжет для малювання – це були хатинки дерев'яна та крижана та лисиця із зайцем; правильно передавали форму та розташування предметів, дотримуючись пропорцій.

Діти використовували жорстку кисть для зображення тварин, показуючи їхню вовну; поролон застосовували для зображення снігу. Інші діти не змогли самостійно визначитися із задумом малюнка чи просили педагога допомогти намалювати ескіз. Приступаючи до роботи, дошкільники

здивовано цікавилися: навіщо поролон і чому запропоновано пензель для клею, тобто дітям не вдалося виявити свої художні вміння та навички у використанні нетрадиційної техніки малювання.

Малювання «Хатинка дерев'яна і крижана» з використанням нетрадиційних технік показало такі результати:

– *високий рівень* було виявлено у 7 дошкільнят: у 5 дітей з експериментальної групи та у 2 з контрольної (46% від загальної кількості, 62,5% та 28,6%). Діти успішно впоралися із завданням, знаходили адекватні образотворчі засоби для втілення образу. У дітей сформовано образотворчі вміння та навички у використанні нетрадиційної техніки малювання. Також результат творчості відповідав елементарним художнім вимогам. Діти самостійно відібрали матеріали, способи (прийоми) для створення образу, вибирали задум малюнка, правильно передавали форму та розташування предметів (дотримуючись пропорцій між предметами, що зображуються). Діти відобразили у малюнку сюжет та його елементи.

– *середній рівень* – у 4 дошкільнят: у 2 з експериментальної та у 2 дітей з контрольної групи (27% від загальної кількості, 25% та 28,6%). Діти частково впоралися із завданням, не самостійно виявляли свої образотворчі вміння та навички. Діти з допомогою педагога відібрали матеріали, способи (прийоми) до створення образу, вибирали задум малюнка. Тим не менш, у своїх малюнках дошкільники показали відповідність результатів творчості елементарним художнім вимогам, що зуміли відобразити в малюнку сюжет та його елементи.

– *низький рівень* – виявлено у 4 дошкільнят: у 1 дитини з експериментальної групи та у 3 з контрольної (27% від загальної кількості, 12,5% та 42,9%). Діти не впоралися із завданням; не вдалося виявити свої художні вміння та навички у використанні нетрадиційної техніки малювання. Діти обирали задум за допомогою педагога, частково правильно передавали форму та розташування предметів, не змогли відобразити в малюнку сюжет та його елементи. Отримані дані було відображено на гістограмі. Таким

чином, результати нашого експериментального дослідження показали, що більшість дітей має середній рівень сформованості образотворчих умінь та навичок (рис 2.8).

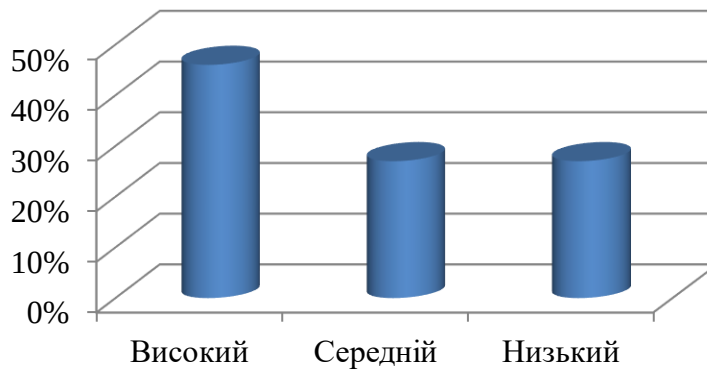

Рис. 2.8. Рівні сформованості образотворчих умінь та навичок у дітей старшого дошкільного віку (загальні результати груп)

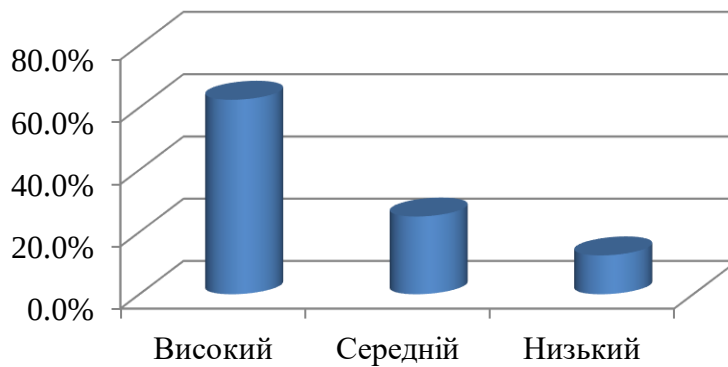

Рис. 2.9. Рівні сформованості образотворчих умінь та навичок у дітей старшого дошкільного віку (експериментальна група)

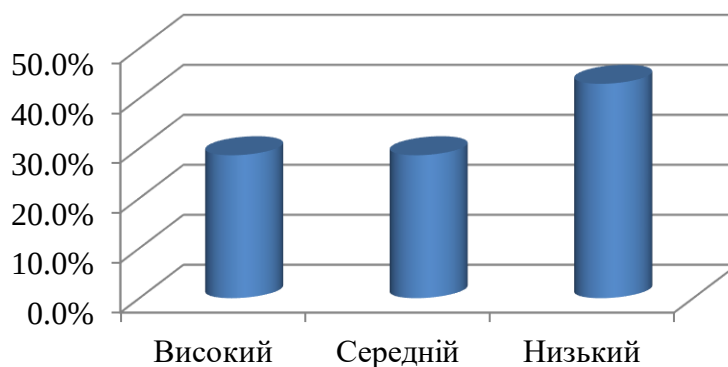

Рис. 2.10. Рівні сформованості образотворчих умінь та навичок у дітей старшого дошкільного віку (контрольна група)

Підсумувавши результати виконання дітьми старшого дошкільного віку всіх діагностичних завдань, ми отримали загальні середні відомості про рівні розвитку у них творчої активності.

– *Високий рівень* продемонструвало 5 дітей (37%). Це були діти з експериментальної групи. Бажання займатися творчістю, інтерес до творчості, бажання відкривати нові закономірності дітей старшого дошкільного віку має постійний характер. Дошкільники створюють нові комбінації з раніше засвоєних елементів, наділяють предмет оригінальним образним змістом переважно без повторення, ведуть самостійні пошуки для вирішення завдання, доповнюють, змінюють, перетворюють знайомий матеріал, знаходять адекватні виразно-образотворчі засоби для втілення образу.

Вони вміють самостійно вибирати задум малюнка, відбивати у малюнку сюжет та її елементи, правильно передавати форму і розташовувати предмети (дотримуючись пропорції між зображуваними предметами), його образи живі і виразні. Такі діти мають індивідуальний «почерк» дитячої продукції та своєрідність манери виконання.

– *Середній рівень* – 6 дітей (40%). З них 2 дітей в експериментальній групі та 4 – в контрольній. Бажання займатися творчістю, інтерес до творчості, бажання відкривати нові закономірності має ситуаційний характер. Діти вносять у свої роботи, придумані їм і не схожі на інші, образи, але допускають майже буквальне повторення (наприклад, у тесті з домальовуванням кіл, перетворює багато кіл у мордочки тварин або оформляє круги у зображення часто зустрічаються в житті предметів – кулька, м'яч, яблуко тощо). З невеликими труднощами перетворюють вже знайомий матеріал, застосовують відомі способи зображення нових ситуаціях. Рідко доповнюють, змінюють та перетворюють знайомий матеріал. Уява досить стійка, образи живі. Не повною мірою вміють правильно передавати форму та розташування предметів і рідко

відображають у малюнку сюжет та його елементи. Не повною мірою сформована здатність самостійно знаходити нові способи, повільна реакція та орієнтування у нових умовах.

– *Низький рівень* – 4 дітей (23%). З них 1 дитина з експериментальної групи та 3 дітей з контрольної. Немає бажання займатися творчістю, відсутня інтерес до творчості, немає бажання відкривати нові закономірності. Діти що неспроможні додати у роботу щось своє, не видозмінюють, не доповнюють чи важко знайти спосіб зображення тієї чи іншої предмета, не оригінальні в домальовуванні форм (зображення). Уява нестійка, створювані образи невиразні. Відсутня здатність входження в образ, що зображується, не передають форму і розташування предметів. Результати всіх трьох завдань представимо у таблиці 2.5.

Проаналізувавши результати розвитку всіх трьох компонентів творчої активності, ми встановили загальне значення арифметичне високого, середнього та низького рівня (табл. 2.5 та 2.6).

Таблиця 2.5

Результати виконання всіх завдань (експериментальна група)

Код дошкільника	Завдання 1	Завдання 2	Завдання 3	Загальний рівень
1	В	С	В	високий
2	В	С	В	високий
3	В	С	В	високий
4	С	В	В	високий
5	С	В	С	середній
6	С	В	В	високий
7	Н	В	С	середній
8	Н	Н	Н	низький

Результати виконання всіх завдань (контрольна група)

Код дошкільника	Завдання 1	Завдання 2	Завдання 3	Загальний рівень
1	В	С	Н	середній
2	С	В	С	середній
3	С	С	С	середній
4	Н	В	Н	низький
5	С	С	В	середній
6	В	Н	Н	низький
7	С	Н	Н	низький

Таким чином, у результаті становлення рівнів розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку, можна констатувати такі результати: 23% дітей показали низький рівень розвитку творчої активності, а це означає, що існує необхідність спрямованої роботи з розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку. Результати також показали, що показники дітей експериментальної групи значно вищі, ніж контрольної. Так, наприклад дітей з високим рівнем розвитку творчої активності у експериментальній 5, а у контрольній – жодної дитини.

Для вирішення третього завдання констатувального експерименту нами було проведено анкетування педагогів, метою якого було виявлення рівня знань про розвиток творчої активності дітей стан роботи з проблеми у ЗДО.

В анкетуванні взяли участь 4 педагога. Їм було поставлено такі питання:

1. Чи створені у Вашій групі умови для розвитку творчої активності у дітей?
2. Чи є у Вашому ЗДО керівник з образотворчої діяльності?
3. Чи відвідують діти Вашої групи гурток образотворчої діяльності поза дитячим садком?

4. Які методи та прийоми Ви використовуєте у практиці для розвитку творчої уяви та творчої активності у дітей Вашої групи?

5. Чи діагностуєте Ви дітей на виявлення творчої уяви та творчої активності?

6. Чи часто плануєте заняття із використанням нетрадиційних технік малювання?

7. Чи відчуваєте Ви труднощі під час підготовки (проведення) занять з використанням нетрадиційних технік малювання?

8. Чи виявляють інтерес діти Вашої групи до результатів образотворчої творчості чи байдужий?

9. Чи хотіли б Ви отримати консультацію щодо розвитку творчої активності дітей старшого дошкільного віку? [32]

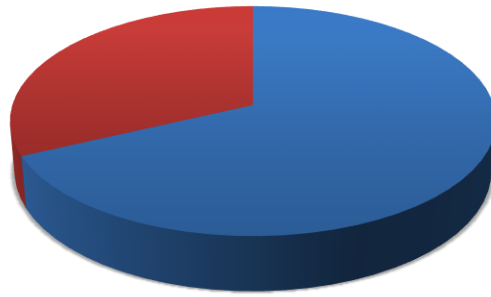
Результати анкетування педагогів наведено у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Результати анкетування педагогів

Педагог	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	так	ні	ні	наглядні словесні	не завжди	1 раз на місяць	так	так	так
2	так	ні	так	наглядні словесні ігрові	так	2 рази на місяць	ні	так	ні
3	так	ні	ні	наглядні словесні	так	1 раз на місяць	ні	так	так
4	так	ні	ні	наглядні словесні	так	1 на місяць	ні	так	ні

Проаналізувавши отримані відповіді, ми дійшли висновку, що педагоги володіють знаннями з розвитку творчої активності дітей, зацікавлені у розвитку дітей, створюють умови, планують заняття з використанням нетрадиційних технік малювання. Результати аналізу рівня знань педагогів щодо розвитку творчої активності наведено у діаграмі (рис. 2.11).

■ Високий рівень 68% ■ Середній рівень 32%

Рис. 2.11. Рівень знань педагогів щодо розвитку творчої активності дітей старшого дошкільного віку

Аналіз результатів анкетування дозволив нам з'ясувати, наскільки педагоги володіють знаннями про розвиток творчої активності дітей старшого дошкільного віку та використовують їх у своїй роботі. Було встановлено, що вихователі самі захоплюються малюванням та прищеплюють цю любов дітям; образотворчу діяльність діти сприймають без будь-яких негативних емоцій; під час діяльності у дітей зберігається позитивний емоційний настрій та висока активність.

Вихователі використовують акварель, пензлі, олівці, фломастери. Завдання виконуються повністю самостійно дітьми, але потрібна допомога у створенні задуму. Відзначено, що багато дітей звикли змальовувати з картин, які запропоновані як зразок і лише деякі виявляють творчість у створенні картин. Спостерігається динаміка розвитку творчості дітей; у всіх дітей розвинені технічні вміння та навички, які повинні відповідати їхньому віку.

У ході процесу образотворчої діяльності вихователі використовують різні методи та прийоми: наочні (показ ілюстрацій, зразка), словесні (бесіди на будь-які теми, за картиною; пояснення; проблемні ситуації). Дидактичні посібники та наочні матеріали є набір картин з різних тематик, зразки виконання як самого вихователя, так і самих дітей.

Педагоги використовують нетрадиційні техніки малювання найчастіше у спільній діяльності. Дітей вчать малювати не лише фарбами, олівцями, фломастерами, а й підфарбованою мильною піною, свічкою, показують як

використовувати для малювання клей тощо. Діти знайомляться з різними способами фарбування паперу: кольоровим клейстером, методом набризкування фарби, дізнаються, що малювати можна не лише на папері, а й спеціальному склі. Вони пробують малювати долонькою, пальцями, кулачком, ребром долоні, отримувати зображення за допомогою підручних засобів (ниток, мотузок, порожнистих трубочок) та природного матеріалу (листя дерев), але не завжди ця робота носить систематичний характер. У зв'язку з цим знання у дітей уривчасті і не систематизовані.

Розвиваюче предметно-просторове в Центрі психології та розвитку Bibika Family м. Чернігова будується з урахуванням Базового компонента дошкільної освіти [1]. У кожній віковій групі є куточок образотворчої діяльності. У цьому ЗДО проводяться конкурси на краще оформлення куточків образотворчої діяльності, метою яких є створення групи обстановки для творчої активності дітей; сприяти виникненню та розвитку самостійної художньої діяльності у дітей дошкільного віку; спонукання освітян до творчої активності.

Аналіз предметно-просторового середовища показав:

- відповідність куточків образотворчої діяльності віку та вимогам ЗДО;
- грамотне розташування зони образотворчої творчості: доступність, естетичність, рухливість;
- різноманітність дидактичного матеріалу та відповідність його віковим особливостям, а також наявність обладнання інноваційного характеру (нетрадиційні матеріали: жорсткі пензлі, поролон, ватяні палички, трубочки, природний матеріал та ін.);
- наявність творів мистецтва;
- наявність зразків (іграшки, предмети народного промислу тощо);
- обладнання куточка художньої ручної праці;
- наявність ігрового персонажа.

Продовжуючи вирішувати третє завдання констатувального експерименту, було *проведено анкетування батьків*, метою якого було

виявити зацікавленість батьків у творчому розвитку дітей, зокрема в образотворчій діяльності.

В анкетуванні брало участь 15 батьків. В анкету були включені такі питання:

1. Чи займається Ваша дитина творчістю? (Постійно, часто, іноді, не займається)
2. Чи відвідує Ваша дитина гуртки, пов'язані з творчістю? (так, ні)
3. Звідки ви отримуєте знання про розвиток творчої активності дітей? (Зі спеціальних книг, із засобів інформації, в дошкільній освітній організації)
4. Який характер проявів Вашої дитини у процесі творчої діяльності? (емоційний, уважний, зосереджений, балакучий)
5. Що подобається Вашій дитині більше – розфарбовувати готовий малюнок усередині контуру або працювати з чистим аркушем паперу і вигадувати самому малюнок?
6. Чи завжди готова Ваша дитина використовувати новий матеріал для виготовлення малюнка? (Постійно, часто, іноді, ніколи)
7. Чи відведено Вашій дитині особливе місце для творчого прояву?
8. Чи влаштовуєте Ви вдома виставки творчих робіт дитини? Якщо так, то де?
9. Чи висловлюєте Ви дитині свою думку про її творчі роботи? Чи не допускаєте ви критику на адресу його робіт?
10. Які консультації ви хотіли б отримати?

За анкетними даними ми простежили, що батьки не надто зацікавлені у творчому розвитку і не повною мірою уявляють, що таке «творча активність» дитини. Постійно займаються творчістю вдома лише 3 дітей, часто – 2 дитини, іноді – 6 дітей, не займаються – 4 дітей. Додатково займаються у дитячих гуртках 5 дошкільників. Ніхто з батьків не отримує жодної інформації щодо розвитку творчої активності дітей; 12 батьків висловлюють свою думку про творчі роботи дітей, причому 4 з них допускають критику на адресу робіт.

У 8 дітей в будинку відведено спеціальне місце для творчості та 5 дітей можуть порадувати організацією виставки творчих робіт у своїй кімнаті. Більшість батьків в анкеті вказали, що діти частіше розфарбовують готовий малюнок, ніж малюють щось самостійно. Використовують новий нетрадиційний матеріал для виготовлення малюнка всього 4 дитини. На запитання «Які консультації Ви хотіли б отримати?» батьки дітей старшого дошкільного віку відповідали по-різному.

Відповідно до відповідей було складено теми батьківських зборів та консультацій:

1. Як розвивати творчі здібності дітей.
2. Нетрадиційні техніки малювання у розвитку творчої активності дітей.
3. Творчість у житті дітей.

Після аналізу анкети ми виявили такі дані:

- 30% батьків зацікавлені у творчому розвитку дитини, розуміють її значення, наскільки можна заохочують творчі прояви своїх дітей; немає необхідності в отриманні консультацій та рекомендацій з цього питання;
- 45% батьків через свою зайнятість не завжди підтримують розвиток творчої активності своїх дітей, сумніваються у образотворчих здібностях своїх дітей, але хотіли б творчо розвивати їх;
- 25% батьків не підтримують інтерес дитини до творчих проявів; вони намагаються розвивати у своїй дитині творчу активність; такі батьки вважають, що дитячий садок має розвивати творчу активність дітей.

Таким чином, анкетування показало, що зацікавленість батьків у розвитку творчої активності дітей перебуває на середньому рівні. А тому необхідно просвітлювати батьків у питаннях розвитку творчої активності дошкільнят за допомогою нетрадиційних технік малювання: потрібно проводити консультації та надавати їм відповідні методичні рекомендації. Адже головна умова у розвитку творчої активності дошкільнят із використанням нетрадиційних технік малювання – це взаємодія з батьками.

Аналіз результатів експериментального дослідження дозволяє зробити висновок: дітей із низьким рівнем розвитку творчої активності необхідно активно залучати до процесу малювання, використовуючи нетрадиційні техніки, у вільній та організованій діяльності. Дітей потрібно зацікавити творчою діяльністю, щоб свої результати приносили йому задоволення. Тоді вони із захопленням та емоційністю малюватимуть, створюватимуть нові комбінації із засвоєних раніше елементів, використовують різні техніки та матеріали, наділятимуть предмет оригінальним образним змістом, зможуть відображати в малюнку сюжет та його елементи, правильно передавати форму та розташовувати предмети (дотримуючись пропорцій між предметами, що зображуються).

У дітей старшого дошкільного віку розвивати творчу активність потрібно для того, щоб вони навчилися самостійно вести пошуки для вирішення образотворчих завдань, доповнювати, змінювати, перетворювати знайомий матеріал і знаходити адекватні образотворчі засоби для втілення образу відповідно до задуму малюнка.

Таким чином, ґрунтовний аналіз результатів експериментального дослідження засвідчив ефективність використання завдань творчого характеру, а саме нетрадиційних технік малювання, з метою розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку.

У наступному підрозділі нашого кваліфікаційного дослідження надамо деякі методичні рекомендації щодо використання творчих завдань для розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку.

2.4. Методичні рекомендації щодо використання творчих завдань для розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку

Розвиток творчих здібностей дітей передбачає впровадження в навчальну практику гуманістичного принципу організації освіти, коли в центрі навчально-виховного процесу знаходиться особистість дитини з її

потребами, інтересами і можливостями, а вихователь за допомогою психологічних форм, методів і засобів виконує функцію «екранування», щоб не допустити згубної дії зовнішніх чинників на розвиток творчих здібностей дітей, і певною мірою стимулює останні.

Творча дитина, творча особистість є результатом всього способу життя дошкільника, результатом спілкування та взаємної діяльності з дорослими, наслідок його особистої активності та творчих дій. Саме тому одним із першорядних напрямів діяльності дошкільного навчального закладу є створення єдиної скоординованої системи з виявлення, розвитку, сприяння та стимулювання творчо обдарованих дітей. Якщо творче мислення поєднати з високим рівнем творчої уяви, розумовими здібностями, розвинутою пам'яттю, точністю рухів, то саме цей перелік і буде складати структуру загальних здібностей, які сприяють розвитку спеціальних, творчих здібностей. Таким чином, у всіх дітей із нормальним розумовим розвитком можна сформувати риси творчої особистості.

Для розвитку творчих здібностей кожної дитини потрібне правильне керівництво з боку вихователя. З цією метою вихователь повинен на кожному занятті використовувати творчі завдання. Вони повинні складати систему, яка буде здатна сформувати і розвинути всю різноманітність інтелектуальної та творчої діяльності дітей. Творчі здібності сприяють швидкому оволодінню знаннями та уміннями, їх засвоєнню й ефективному застосуванню на практиці. Специфічність творчості дітей заключається в тому, що вона з'являється у співдружності з творчістю дорослих, і вона має бути мотивована.

Перед впровадженням системи вправ педагогічним працівникам закладу необхідно ознайомитись з дослідженнями формування творчого мислення, уяви, креативності як умови розвитку творчої активності старших дошкільників.

Предметне середовище старшої групи має бути наповнене заохочувальними матеріалами для вивільнення на протязі дня у дітей творчого мислення та уяви, творчої ігрової та зображувальної активності.

Для мотивації дошкільників до виконання вправ, варто добирати різноманітні прийоми:

- обігравання вправ цікавим сюжетом;
- використання музичних фонограм;
- супровід художнім словом (вірші, загадки)

У ході занять під час бесід з дітьми важливо користуватися наочним матеріалом (світлина, малюнки). Конкретність і образність мислення дошкільників потребує підкріплення тематичного змісту ілюстраціями.

Особливості організації занять:

- дорослий на власному прикладі демонструє творчий підхід до теми заняття;
- мотивація кожного виду діяльності (викликати подив, інтерес);
- на кожному занятті застосовувати ефект новизни;
- формувати відчуття сміливості, вміння бороти страхи перед помилками.

Принципи ставлення до кожної дитини:

- створення безпечного психологічного простору;
- безоціночне ставлення до результатів роботи дітей;
- не говорити дитині: «У тебе не виходить», «погано», «не так»;
- не порівнювати дитину з іншими, а тільки з самою собою на різних етапах становлення.

Задля підвищення рівня розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку необхідно ставити конкретні завдання:

1. Розробити заходи, створені задля розвитку творчих здібностей в дітей старшого дошкільного віку у вигляді нетрадиційних технік малювання.

2. Розробити заходи для батьків, створені задля розвитку творчих здібностей в дітей старшого дошкільного віку у вигляді нетрадиційних технік малювання.

3. Розробити заходи для педагогів, створені задля розвитку творчих здібностей в дітей старшого дошкільного віку у вигляді нетрадиційних технік малювання.

Відповідно, доцільно виділили три напрямки роботи з розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку:

- робота зі здобувачами освіти;
- робота з батьками;
- робота із педагогами.

Здійснення роботи з батьками щодо розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку повинно передбачати вирішення таких завдань:

1. Зацікавити батьків взаємодією з дошкільною освітньою організацією.

2. Викликати у батьків прагнення розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку у вигляді нетрадиційних технік малювання.

3. Підвищити компетентність батьків у питаннях розвитку творчих здібностей у дітей у вигляді нетрадиційних технік малювання.

4. Отримати від батьків позитивний відгук щодо взаємодії з дошкільною освітньою організацією.

5. Досягти максимально високих результатів від заявлених заходів.

Під час консультації «Як розвивати творчі здібності дітей» (Додаток Б) батькам варто нагадати про вплив малювання на розвиток усіх психічних процесів, дрібну моторику, сенсорне виховання, зорово-рухову координацію, а також розширення кругозору.

У ході консультації необхідно надати конкретні рекомендації щодо розвитку творчих здібностей, організації робочого місця для дитини, звернути увагу на вибір засобів та способів у образотворчій діяльності.

Необхідно виділити основні правила поведінки для дорослих під час навчання дитини малюванню.

Майстер-клас «Нетрадиційні техніки малювання у розвитку творчих здібностей дітей» (практичне заняття) познайомить батьків із різноманітним технік у малюванні та запропонує спробувати самим малювати, використовуючи різні технології образотворчої діяльності (Додаток В).

Круглий стіл «Творчість у житті дітей» передбачає широко подивитися на проблему творчості у розвитку дитини. Педагоги, психолог, логопед, музичний керівник дають інформацію про вплив творчості в розвитку різних галузей виховання. Батьки діляться своїм сімейним досвідом виховання та розвитку у творчій діяльності дітей.

Робота з педагогами має передбачати постановку та вирішення таких завдань:

1. Донести до педагогів актуальність розвитку творчих здібностей в дітей старшого дошкільного віку у вигляді нетрадиційних технік малювання.
2. Ознайомити педагогів із сучасними ефективними методиками розвитку творчих здібностей в дітей старшого дошкільного віку у вигляді нетрадиційних технік малювання.

Семінар-практикум «Розвиток творчих здібностей дітей за допомогою нетрадиційних технік малювання» пропонує познайомити педагогів з теоретичними основами розвитку творчих здібностей та запропонувати методичні рекомендації щодо роботи з дітьми та батьками в галузі художньо-естетичного розвитку за допомогою нетрадиційних технік малювання.

Заплановано консультацію для педагогів «Малюємо без пензлика» тривалістю 1 год. У першій половині консультації педагогів слід ознайомити з особливостями розвитку всіх психічних у старших дошкільнят. Другу половину консультації слід присвятити ознайомленню педагогів із нетрадиційними техніками малювання з дітьми старшого дошкільного віку.

На педагогічній раді на тему «Розвиток творчої уяви дошкільнят на заняттях з образотворчої діяльності» педагоги та вузькі фахівці виступають із доповідями з цієї проблеми.

Слід зазначити, що велике значення має прослуховування музичних творів, розгляд ілюстрацій, читання художньої літератури, бесіда за змістом, спостереження у живій та неживій природі тощо. Все це формує у дітей повноту сприйняття навколишньої дійсності, у дитини накопичуються образи, вона вчиться шукати та знаходити способи та засоби для втілення творчого задуму.

У процесі роботи з педагогами доцільно спиратися на такі принципи:

- 1 принцип – врахування емоційно-інтелектуального досвіду, що складається у дітей старшого дошкільного віку;
- 2 принцип – відбір змісту, формування узагальнених способів та технік малювання;
- 3 принцип – врахування послідовності освоєння образотворчих умінь та навичок;
- 4 принцип – повторення подібних тем за одночасного ускладнення характеру пізнавальної діяльності дітей у бік підвищення їх самостійності;
- 5 принцип – врахування сезонних явищ, місцевого оточення – природного та соціального, соціальних явищ, календарних дат тощо.

Таким чином, з метою розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку запропоновано комплекс методичних заходів щодо ознайомлення та навчання дітей дошкільного віку нетрадиційним технікам малювання.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

За результатами анкетування можна зробити висновок, що педагоги в Центрі психології та розвитку Bibika Family м. Чернігова добре володіють знаннями про розвиток творчої активності дітей та використовують їх у своїй

роботі. Вихователі стимулюють малювання у дітей та самі є захопленими цією діяльністю. Діти сприймають образотворчу діяльність позитивно та з високою активністю, що свідчить про те, що вони задоволені цим видом діяльності.

Зазначено, що діти звикли малювати з картин, які запропоновані як зразок. Такий факт може вказувати на те, що їм не завжди надається достатня кількість можливостей для творчого самовираження. Проте, варто відзначити, що динаміка розвитку творчості дітей спостерігається, а це означає, що вихователі виконують свою роботу успішно та допомагають дітям розвивати творчі здібності.

Також було відзначено, що всі діти мають розвинені технічні вміння та навички, які відповідають їхньому віку. Вихователі не тільки стимулюють творчість дітей, але й забезпечують їхній розвиток у технічному плані.

У цілому, результати анкетування свідчать про те, що вихователі успішно працюють над розвитком творчих здібностей дітей та стимулюють їх у цьому напрямку. Однак, можна рекомендувати збільшити кількість можливостей для творчого самовираження дітей та поступово відводити їх від малювання за зразком.

Батьки грають важливу роль у розвитку творчих здібностей своїх дітей, тому важливо допомогти їм зрозуміти, які методи та техніки можна використовувати для стимулювання творчості у дітей. Нетрадиційні техніки малювання можуть бути ефективним інструментом для розвитку творчих здібностей дітей, тому важливо дати батькам знання та навички, які допоможуть їм зацікавити дітей творчою діяльністю. Взаємодія з батьками є ключовим фактором у розвитку творчих здібностей дітей, тому необхідно залучати батьків до процесу малювання та надавати їм методичну підтримку.

Отже, малювання є важливою складовою розвитку дитини, яка сприяє розвитку її творчих здібностей, фантазії, уяви та координації рухів.

Нетрадиційні техніки малювання, вільна та організована діяльність можуть допомогти залучити дітей із низьким рівнем творчої активності до

процесу малювання та зацікавити їх творчістю. У результаті діти зможуть розвивати свої творчі здібності, використовувати різноманітні техніки та матеріали, розвивати свій художній смак та створювати оригінальні малюнки.

ВИСНОВКИ

Головною метою нашого дослідження було теоретично проаналізувати і практично дослідити особливості розвитку творчих здібностей старших дошкільників у процесі виконання творчих завдань. У процесі дослідження було вирішено завдання, поставлені на початку дослідження.

1. Розкрито поняття, ознаки і закономірності розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку. Так, досліджено, що розвиток творчих здібностей дошкільнят є важливою складовою їх розвитку в цілому, оскільки це сприяє їхньому зростанню, формуванню особистості та адаптації до суспільства. Поняття «творчі здібності» відображає здатність дитини до прояву творчості та уяви у різних видах діяльності, які включають мистецтво, музику, літературу та наукову творчість. Творча активність у дітей старшого дошкільного віку виявляється у їх здатності генерувати нові ідеї, використовувати нестандартні підходи до розв'язання проблем, виражати свою уяву, експериментувати та творити щось нове.

2. Розглянуто сучасні нетрадиційні техніки малювання для розвитку у творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку («Малювання долонькою», «Пальцеграфія», «Кляксографія з трубочкою», «Кляксографія з ниточкою», «Набризк», «Відбиток» (пробкою, печаткою з картоплі, поролоном, зім'ятим папером), «Розпис камінчиків», «Малювання харчовою та бульбашковою плівкою», «Написання картин сипучими матеріалами», «Малювання в зіп-пакеті», «Free painting», «Кавографія», «Штампографія», «Монотипія предметна», «Воскова крейда+акварель», «Свічка+акварель»).

3. Визначено умови забезпечення ефективної творчої діяльності залежать від багатьох аспектів, а саме: необхідність організації відповідного простору та створення середовища, що сприятиме розвитку творчості та уяви; надання позитивних оцінок поведінці й діяльності дитини; спонукання до творчості ззовні; використання прийому «активного слухання», уникати критики або негативного відгуку щодо ідей дітей; забезпечення взаємодії та

співпраці між дітьми, надання дітям можливості обирати творчі завдання тощо.

Крім того, ефективність розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку забезпечуватиметься за дотримання вимог до основних виражальних засобів дитячого малювання:

- ✓ *кольори*: дитина може використовувати різні кольори, щоб передати настрій або емоції, а також щоб відображати об'єкти та їх характеристики.
- ✓ *форми*: дитина може малювати різні форми, такі як кола, квадрати та трикутники, щоб відображати об'єкти та їх риси.
- ✓ *лінії*: лінії можуть бути прямими, кривими, вирівняними або несправедливими, та вони можуть передавати різні рухи, текстури та емоції.
- ✓ *текстури*: дитина може використовувати різні штрихи, щоб передати текстури, такі як волосся, листя, трава або шкіра.
- ✓ *пропорції*: дитина може відображати реальність через правильні пропорції об'єктів на малюнку.

4. Розроблено систему вправ для розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку з використанням творчих завдань. Запропонована система вправ справила позитивний вплив на мислення, мовлення, уяву, активність дітей дошкільного віку, оскільки творчі завдання допомагають у формуванні творчого мислення. Основні принципи такої системи полягають у поєднанні ігрових елементів, підтримці самовираження, пошуку нових рішень та відкритті різних способів вирішення проблем.

5. Проведено експериментальне дослідження на визначення динаміки розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку з використанням творчих завдань.

Дослідження було проведено на базі Центру психології та розвитку Bibika Family м. Чернігова. Дослідженням було охоплено 15 дітей старшого дошкільного віку (з 6 до 7 років): ЕГ-8, КГ-7; 15 батьків та 4 педагоги. Аналіз

результатів констатувального етапу експериментального дослідження засвідчив практично однаковий низький вихідний рівень розвитку творчої активності у дітей обох груп, що зумовило проведення наступного (формуального) етапу дослідження на основі запропонованої нами системи вправ творчого характеру. Аналіз результатів післяекспериментального зрізу засвідчив ефективність використання творчих завдань для розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку.

6. Розроблено методичні рекомендації щодо використання нетрадиційних технік малювання для розвитку творчої активності у дітей старшого дошкільного віку, які можуть бути успішно використані вихователями, практичними психологами та батьками під час занять з дітьми старшого дошкільного віку з метою розкриття та розвитку у них творчих здібностей, розвитку фантазії, подолання стресових станів та негативних емоцій, а також стати теоретичною основою у процесі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Дітей потрібно зацікавлювати творчою діяльністю так, щоб власні результати приносили їм задоволення. А це необхідно для того, щоб вони хотіли самостійно вести пошуки для вирішення завдань, доповнювали, змінювали, перетворювали знайомий матеріал і знаходили адекватні образотворчі засоби для втілення образу відповідно до задуму малюнка.

Для батьків з метою їх зацікавлення необхідно проводити батьківські збори чи спеціальні розмови на тему: «Чому так важливо розвивати творчу активність з дитинства і які умови необхідно створювати у сім'ї для її успішного розвитку».

Для педагогів та батьків доцільно провести консультації, майстер-класи, запропонувати пам'ятки для ознайомлення їх із розмаїттям нетрадиційних технік малювання, методів та прийомів використання для розвитку творчої активності у дітей дошкільного віку, про необхідність розширення кола видів діяльності, пов'язаних із творчістю (малювання,

ліплення, конструювання тощо), розширення міжпредметних зв'язків між активностями (проведення заняття з малювання у супроводі з музикою).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Відновлено з: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 01.04.2023)
2. Барташнікова І.А. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей. навч. посіб. Т: Навчальна книга Богдан, 2007. 64 с.
3. Богоявленська Д.Б. Інтелектуальна активність як проблема творчості. Академвидав, 2006. 173 с.
4. Васильєва Л.І. Розвиток творчих здібностей дошкільників в умовах інноваційної освіти: теорія, методика, практика: монографія. Київ: Атіка, 2016. 252 с.
5. Гаврилюк С.М. Творчий розвиток дітей дошкільного віку результат педагогічної творчості вихователя. Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Том 2. Суми: Вид.-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. 336 с.
6. Гурко Л.М. Теорія і методика розвитку творчих здібностей дошкільників: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2014. 288 с.
7. Данильченко В.О. Розвиток творчих здібностей дошкільників в процесі навчання математики: навчальний посібник. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 200 с.
8. Ковальчук Т.М. Заняття за інтересами: розвиток творчих здібностей учні: Практичний посібник для вчителів початкових класів, 2011. 98 с.
9. Ковальчук І.В. Педагогіка творчості: загальнотеоретичні основи: навч. посіб. К.: Академвидав, 2012. 448 с.
10. Коломоець Т.Г. Розвиток творчості дітей дошкільного віку на заняттях з художньої праці. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Педагогічні науки. Чернігів,

2017. Вип. 149. Відновлено з: <https://core.ac.uk/download/pdf/154284175.pdf>
(дата звернення: 01.04.2023)

11. Корнієнко І.І. Розвиток обдарованості та творчих здібностей дошкільників. К.: Педагогічна думка, 2012. 160 с.

12. Лук'янчук М. Розвиток творчих здібностей дошкільників: психолого-педагогічний контекст. Педагогічний часопис Волині. 2016. № 2. С. 82-87.

13. Лучанська В.В. Творча реалізація як ознака саморозвитку особистості. Молодь у сучасному світі: філософсько-культурологічні виміри. Зб. матеріалів Міжнародної наукової конференції 26-27 березня 2009 р. К.: Видавничий центр КНЛУ, 2009. С. 318-320.

14. Мадзігон В., Федоров Н. Здібності творчість обдарованість особистості. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2018. Вип. 2. С. 96-105.

15. Мамчук Л.П., Ямницький В.М. Творчість та творчі здібності особистості у сучасній психології. Психологія: реальність і перспективи. 2014. Вип. 3. С. 96-100.

16. Мельник О. В. Розвиток творчих здібностей дошкільників в умовах вивчення природничих наук: монографія. Львів: ЛООГ, 2017. 232 с.

17. Міненко А.О. Дослідження актуальних питань розвитку творчих здібностей дошкільників в педагогічній діяльності учителя початкової школи. Наука і освіта: наук.-практ. журнал. 2014. № 8. С. 119-123.

18. Міхно О.Л. Творчий потенціал дошкільників: теорія і методика розвитку. К.: Либідь, 2014. 240 с.

19. Моляко В.О., Музика О.Л. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. Житомир: Видавництво ПП «Рута», 2007. 319 с.

20. Моляко В.О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. Обдарована дитина. 2005. №4. С.2-9.

21. Національна доктрина розвитку освіти: Затверджена Указом Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. Відновлено з: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 01.04.2023)

22. Обертас Т., Довгий О. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи як актуальне завдання сучасної української школи. Молодь і ринок. 2021. № 11-12. С. 121-126.

23. Основні підходи до проблеми творчих здібностей. Відновлено з: <http://www.pedahohikam.net/nervs-894-1.html> (дата звернення: 01.04.2023)

24. Остапйовська І., Свистун Н. Розвиток творчих здібностей дошкільників на уроках математики. Педагогічний часопис Волині. 2017. № 3. С. 12-18.

25. Парфілова С., Литвиненко І. Розвиток творчих здібностей дошкільників на уроках української мови та літературного читання. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2019. № 9. С. 98-108.

26. Петровська О.В. Психологія творчості: навчальний посібник. К.: ВЦ «Академія», 2012. 256 с.

27. Пінчук О.А. Розвиток творчих здібностей дошкільників в процесі вивчення іноземної мови: навчальний посібник. К.: Ленвіт, 2013. 160 с.

28. Позняк Т., Кузьменко Ю. Розвиток творчих здібностей дитини як передумова успішної соціалізації особистості. Таврійський вісник освіти. 2015. № 1. С. 142-146.

29. Позняк Т. Розвиток творчих здібностей дитини. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Педагогічні науки. 2014. Вип. 125. С. 153-158..

30. Розвиток творчого мислення і уяви дошкільників. Відновлено з: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-tvorcogo-mislenna-i-uavi-molodsih-skolariv99774.html> (дата звернення: 01.04.2023)

31. Розвиток уяви та творчих здібностей. Відновлено з: <https://naurok.com.ua/rozvitokuyavi-ta-tvorchih-zdibnostey-72159.html> (дата звернення: 01.04.2023)

32. Сакалюк О.П., Глушак С.Т. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи за допомогою нетрадиційних технік творчості. Молодий вчений. 2020. № 4(2). С. 613-618.

33. Сіваченко, О.П. Теорія і практика розвитку обдарованості: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2015. 384 с.

34. Словник української мови. Відновлено з: <https://slovyk.ua/index.php?swrd=здібність> (дата звернення: 01.04.2023)

35. Творчі здібності. Креативність. Обдарованість. Відновлено з: <https://leksii.org/14-53151.html> (дата звернення: 01.04.2023)

36. Тереза М. Ваша творчість. Навіщо вона вам потрібна і як її розвивати / пер. з англ. Юлії Тищенко. Київ: Наш формат, 2019. 528 с.

37. Чорноус В. Творчі здібності особистості: визначення, сутність, структура. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2012. № 5(1). С. 82-87.

38. Яременко Л.А. Розвиток творчих здібностей особистості в контексті вікових особливостей. Наукові записки Малої академії наук України. Серія: Педагогічні науки. 2013. Вип. 3. С. 92-102.

39. Яременко Л.А. Творчі здібності у світлі особистісного розвитку. Наукові записки Малої академії наук України. Серія: Педагогічні науки. 2013. Вип. 4. С. 168-173.

40. Яременко Л.А. Творчі здібності: процес формування, чинники впливу на їх розвиток. Наукові записки Малої академії наук України. Серія: Педагогічні науки. 2012. Вип. 1. С. 209-215.

41. Яременко Л.А. Розвиток креативності дошкільників в умовах сучасної школи. Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди: Педагогічні науки, 2014. Вип. 126. С. 30-37.

42. Яременко Л.А. Теорія та практика розвитку творчих здібностей особистості. К.: Видавництво «Інтерсервіс», 2014. 416 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Для розвитку творчих здібностей також доцільно використати такі вправи:

Вправа «Дві картинки»

Втім, картинок може бути і три, і чотири, і навіть десять. Завдання знайти між ними якийсь зв'язок і зуміти її пояснити. Можна пограти в такі ігри для малюків: на картки наклеїти різноманітні картинки, всі картки (їх повинно бути досить багато) роздаються гравцям, а одна кладеться на стіл. Гравці по черзі кладуть по одній картинці як в доміно – одна до одної. Одна умова – сусідні картинки повинні бути асоціативно пов'язані один з одним. Дитина повинен зуміти пояснити свій вибір. Наприклад: до яблука я покладу відро, бо яблука можна туди покласти. Або: до автобусного квитка я покладу картинку з фортецею, адже ми поїхали на екскурсію в фортецю на автобусі. І так далі.

Вправа «Домалюй візерунок»

Стане в нагоді для розвитку уваги, пам'яті, почуття симетрії з подальшим розфарбуванням. На аркуші паперу намальований початок візерунку. Дітям потрібно продовжити візерунок далі і розфарбувати.

Вправа «Фоторобот»

Ця весела і цікава гра допоможе дитині розвинути почуття пропорції та окомір. Граючи, вона буде необхідним чином залучати фантазію та уяву, тим самим розвиваючи їх.

Зобразіть на окремому аркуші паперу овал обличчя людини. Можна домалювати контур очей, носа і рота. Тепер олівець переходить безпосередньо в руки дитини. Попросіть її домалювати портрет, а саме — зафарбувати або намалювати будь-які риси. Можна також придумати різні аксесуари — капелюх, намисто, бантик, вуса, бороду, таким чином

створюючи характер зображуваного персонажа. Далі придумайте своєму герою відповідне ім'я і розфарбуйте кольоровими олівцями або фарбами.

Вправа «Веселка»

Буде розвивати почуття кольору, вчити дітей добирати зображені на картинках предмети за кольором, дії аналізу, порівняння, виділення потрібного кольору, естетичне сприймання. Цю гру можна виготовити з дітьми разом. На окремому альбомному аркуші зобразити веселку. Кожна дитина створює невеликі картинки (малює предмет) на кожен колір веселки. Дані картки відповідно з якимось кольором веселки. Діти повинні вибрати та розкласти в послідовності картки і підібрати до них предмети. Гра може проводитись як індивідуально, так і по підгрупах з ведучим; дітям роздаються картки семи кольорів веселки.

У ведучого предметні картинки. Він показує картинки впереміш і кожен висловлюється на свою і забирає її собі. Коли всі картинки розібрані, ведучий підбиває підсумок і пропонує дітям на невеликих листочках намалювати один з найбільш вподобаних предметів свого кольору (згідно з наявною у дитини картою того чи іншого кольору веселка). Гра може ускладнюватися. Після того як діти сприймали картинки візуально, проводиться варіант з назвою предмета без показу картинки. Дитина повинна добирати свої картинки за словом ведучого. Ще один варіант: не показуючи і не називаючи, ведучий описує об'єкт, не називаючи його кольору, а діти вгадують і називають предмет. У цьому випадку дитина отримує "свою" картку. Виграє той, хто вгадає. У процесі гри слід використовувати загадки, вірші, приказки. Для дітей старшої групи.

Вправа «Перевертні»

Для виконання необхідні набори карток з 8-16 штук для кожної дитини; на кожній картці схематичне зображення якого-небудь предмету або геометрична фігура; у кожному наборі має бути 4 однакові картки. Дітям роздаються картки і розказують, що кожен фігурку треба домалювати так, щоб вийшла картинка. Потім малюнок треба відкласти і взяти точно таку ж

картку, але тепер фігурку треба перевернути, покласти картку боком або догори ногами.

Вправа «Знайди друзів фарби»

За допомогою вправи можна виявити рівень знань дітей у виборі фарби, що відповідає кольору предмета; розвивати почуття кольору. На аркуші намалювати силуети предметів. Дати завдання знайти серед предметів «друзів» жовтої, зеленої, синьої, червоної фарб. Діти знаходять предмети, що відповідають певному кольору, розфарбовують їх.

Вправа «Веселі плямки»

Необхідно взяти фарби декількох кольорів, зробити пляму і отримати відбиток на іншому аркуші (можна шляхом складання аркуша навпіл). Потім, подивившись на пляму, потрібно уявити, на що або на кого вона схожа.

Пояснення до гри:

1. Діти, схильні до гніву, обирають чорну або червону фарбу.
2. Діти зі зниженим настроєм обирають лілові і бузкові кольори (кольори смутку).
3. Діти напружені, конфліктні, розгальмовані обирають сірі і коричневі кольори (це говорить про те, що дитина потребує заспокоєння). Можливі такі ситуації, коли не простежується чіткого зв'язку між кольором та психічним станом дитини.

Вправа «Найвеселіше»

Запропонувати намалювати що-небудь веселе – найвеселіше на світі. На малюнку можна зображати не тільки предмети: допустимі різні поєднання кольорів і форм. Готові малюнки розглядаються і приймається колективне рішення: чий малюнок виявився найвеселішим.

Вправа «5 крапок»

На аркуші паперу без усякого порядку намалювати п'ять крапок. Треба намалювати чоловічка таким чином, щоб на двох крапках він стояв ногами, ще дві припадали на долоні, а п'ята – на голову. Лист можна як завгодно

повертати. Надалі можна з колекцією цих малюнків весело грати: показати дітям малюнок і попросити скопіювати позу намальованого чоловічка.

Вправа «Чарівна палітра»

Запропонувати дітям пограти з палітрою і фарбами. Змішуючи фарби можна отримувати різноманітні відтінки кольорів. Можна запропонувати зобразити як світлішає небо на світанку, з допомогою синьої та білої фарб. Розбілити синю фарбу потрібно на панелі, поступово додаючи білила і послідовно наносячи мазки на аркуш паперу. Головне - домогтися, щоб відтінки змінювалися як можна рівномірніше. Запропонувати дітям намалювати як заходить сонце (від помаранчевого до червоного кольору), як жовтіє листя восени (від зеленого до жовтого).

Вправа «Намалюй теплу картинку»

За допомогою вправи можна уточнити з дітьми поняття «теплі і холодні кольори», вчитися складати картинку з пам'яті, використовуючи при розфарбовуванні теплу гаму. Матеріал: 4 картинки із зображенням нескладних сюжетів, геометричні форми, що зустрічаються на цих картинках, аркуші білого паперу, кольорові олівці, фломастери. Уважно розглянути не розфарбовану картину-зразок. За сигналом педагога перевернути її, зобразити на своєму аркуші побачений сюжет, розфарбувати, дотримуючись теплої гами.

Додаток Б

Консультація для батьків «Розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку»

Продуктивна діяльність – одне з найбільших насолод для дитини. Вона є джерелом гарного настрою малюка, важлива загального психічного розвитку, а як і розвитку пізнавальної активності дитини надалі. Тому слід підтримувати та розвивати інтерес до творчості не тільки в дитячому садку.

Головне у розвитку творчих здібностей у дітей – активне спілкування з ними! Саме це розвиває творчий початок. Використання різних технік відкриває великі можливості та розвиває потенціал у дитини. Різноманітність вносить у життя дитини максимум розвитку. Здібні діти тільки вбирають те, що бачать і створюють своє. Однак для цього важливо створити сприятливий ґрунт. Які види діяльності розвивають творчі здібності дітей?

Спів. З перших днів життя співайте пісні самі та разом із дітьми. Спів допомагає сформувати музичний слух, тренує мовний апарат та сприяє розвитку мови та пам'яті.

Ліплення – велике задоволення! У цьому віці дуже корисний масаж пальчиків, який чудово здійснюється в процесі розминання, відщипування шматочків, скочування «колобків» та «ковбасок», прикраси отриманих фігурок макаронами та квасолею (звичайно, під наглядом дорослих). На сьогоднішній день існує достатньо матеріалів для ліплення: пластилін, тісто, глина тощо. Можна не тільки ліпити з глини, але і розфарбовувати фігурки, що спільно виходять, надаючи їм різні образи і колір. А потім розігравати дії з фігурками, наприклад, у просторі піску.

Дуже корисні ігри із крупами. Для них підійдуть як дрібніші перловка і пшоно, так і горох, квасоля різних видів. Грати можна з раннього віку – як тільки малюк навчиться сидіти. Але дитина має бути під наглядом дорослих, щоб не з'їла і не засунула собі в ніс дрібні предмети.

Знайди жабку. Вам знадобиться склянка крупи та маленька іграшка жабка. Насипте в глибоку миску та закопайте в неї іграшку. Попросіть дитину знайти іграшку у крупі спочатку лівою, а потім правою рукою.

Годувати пташку та мишку. Вам знадобляться по щіпці сухого гороху, квасолі (можна вибрати інші крупи, головне щоб у них відрізнялася структура). У плоску тарілочку насипте потроху крупинок (штучок по двадцять) кожного виду. Попросіть дитину розподілити крупи за порожніми ємностями. При сортуванні дитині буде до душі нагодувати пташку горохом, мишку квасолею.

Малювання у крупі. Вам знадобиться склянка манки та таця. Рівним шаром розподіліть крупу на таці. Покажіть малюкові, що можна малювати крупами пальчиками. Діти можуть вигадати свій малюнок або просто повторювати за вами. Щоб «стерти» малюнок, трохи потрясіть піднос легкими рухами, і у вас знову «чисте полотно».

Малювання. Краще починати з кольорових олівців з м'яким грифелем або крейдою. Правильно вкладайте олівець у ручку малюка, незабаром він пристосується його тримати. Малювання – це процес, а малювати можна не лише олівцями чи пензлем. Діти дуже люблять малювати пальчиками та ставити відбитки долонь.

Основа творчості – уява, а вона тим багатша, що більше «сировини» обробить мозок дитини. Потрібно лише показувати, називати, пояснювати все, що оточує вас, розглядати картинки в книгах, а потім знаходити їм живі еквіваленти.

І останнє: розвиваючи малюка, ми неодмінно розвиваємо себе, і від цього стаємо тільки кращими та цікавішими своїй дитині. Хочеться додати, що розвиток творчих здібностей в дітей дошкільного віку тісно пов'язаний з формуванням пізнавальної та емоційної сфери дитини. У неї має бути можливість якнайбільше побачити, почути і порухати руками. Чим більше різноманітних емоцій переживе дитина, тим краще.

Додаток В

Майстер-клас для педагогів «Нетрадиційні техніки малювання у роботі з дітьми старшого дошкільного віку»

Мета: підвищити мотивацію педагогів до використання нетрадиційних технік малювання у розвитку творчих здібностей дітей, познайомити педагогів із прийомами та способами зображення.

Завдання:

- Надати педагогам уявлення про види нетрадиційної техніки малювання з дітьми.
- Розкрити значення нетрадиційних прийомів образотворчої діяльності у роботі з дошкільнятами для розвитку їх уяви, творчого мислення та творчої активності.
- Сформувати у педагогів інтерес до діяльності дітей на заняттях із малювання.
- Дати можливість педагогам проявити свою художню творчість, використовуючи у своїй роботі образотворчі засоби, що сподобалися.

Форма заходу: майстер-клас для освітян.

Учасники: вихователі.

Тривалість: 1 год

Попередня робота:

- Вивчення літератури на тему.
- Організація простору для проведення «Майстер-класу».
- Підготовка зразків, образотворчого матеріалу.
- Складання конспекту, необхідного методичного матеріалу.

Матеріально-технічне обладнання: проєктор, екран, музичний центр, записи дитячих пісень, презентація «Нетрадиційні техніки малювання»; на столах: пензлики, набори гуашевих фарб за кількістю учасників, вологі

серветки, баночки з водою, листи білого паперу, заготовки «луг», манка, піна для гоління, клей-олівець, пакети.

План проведення заходу:

- Вступне слово.
- Повідомлення теми.
- Виступ вихователя «Значення нетрадиційних прийомів образотворчої діяльності у роботі з дошкільнятами їхнього розвитку».
- Практична частина.
- Рефлексія.
- Заключна частина.
- Рішення зборів.

Хід заходу:

Вихователь: Доброго дня, шановні колеги! Я дуже рада бачити Вас! Наша сьогоднішня зустріч незвичайна. Сьогодні ми не лише поговоримо з Вами про наших дітей, сьогодні Ви зможете виявити свою фантазію та творчість. Тема нашої зустрічі «Нетрадиційна техніка малювання для дітей старшого дошкільного віку».

Вихователь: Образотворча діяльність дозволяє дитині відобразити в образотворчих образах свої враження про навколишнє, висловити своє ставлення до них. Водночас образотворча діяльність має неоціненне значення для всебічного естетичного, морального, трудового та розумового розвитку дітей. Тому сьогодні ми поговоримо про значення малювання для розвитку дітей та познайомимося з нетрадиційними техніками малювання для дітей старшого дошкільного віку, які ми використовуємо у роботі з дітьми.

Малювання має значення у формування особистості дитини. Це дуже корисне і захоплююче заняття, за допомогою якого дитина пізнає секрети фарб, олівців, пензликів, крейди і вчиться помічати, що відбувається навколо і розміщувати на листку картону або паперу те, про що він думає.

Малювання розвиває інтелектуальні здібності малюка, дрібну моторику рук, пам'ять, увагу, вчить дитину думати, аналізувати, допомагає закріплювати знання про колір і форму, порівнювати, порівнювати, уявляти, тренує координацію рухів очей і руки. Все це обов'язково стане в нагоді при навчанні читання та письма.

Нетрадиційні техніки малювання – це способи створення нового, оригінального витвору мистецтва, в якому гармонує все: і колір, і лінія, і сюжет. Це величезна можливість для дітей думати, пробувати, шукати, експериментувати, а найголовніше самовиражатися.

Образотворча діяльність знаходиться в дуже тонких і своєрідних зв'язках з розумовою діяльністю дитини з порушенням зору, з її особистісними якостями характеру та поведінки, а також з своєрідністю специфічних особливостей, які виникають на тлі зорової патології. Малювання надає різнобічний впливом геть формування всієї особистості дитини. Насамперед воно, будучи одним із засобів відображення предметного світу, сприяє розвитку пізнавальної діяльності.

Нам, дорослим, і насамперед батькам, необхідно розвивати у дитині почуття краси. Саме від нас залежить, яким – багатим чи бідним буде його духовне життя. Термін «нетрадиційний» передбачає використання матеріалів, інструментів, способів малювання, які є загальноприйнятими, традиційними, широко відомими. У процесі нетрадиційного малювання дитина всебічно розвивається. Такі заняття не втомлюють дошкільнят, дітей старшого дошкільного віку зберігається висока активність, працездатність протягом усього часу, відведеного виконання завдання.

– Сьогодні ми познайомимося із деякими нетрадиційними техніками малювання для дітей старшого дошкільного віку. (Показ слайдів: роботи дітей у різній техніці малювання.) У старшій групі можна використовувати такі техніки, як: малювання пальчиками, долонькою, воском та аквареллю, поролоном.

Великою популярністю у дітей та педагогів користується малювання в техніці: кляксографії, відбитків, точкового малювання, набризку, предметної монотипії та багато інших способів.

Практична частина.

Вихователь: Я пропоную сьогодні всім нам стати на якийсь час незвичайними митцями. Ми побачимо і дізнаємося багато цікавого, а також багато чого зможемо зробити своїми руками. Чи готові? Тоді розпочнемо.

– Перед Вами лежать аркуші паперу, ми з вами намалюємо лук акварельними фарбами. А поки що це все висихає

– Послухайте загадку про казку та назвіть її. Жив та був один купець, шановний вдівець. Був він казково багатий, але своїй скарбниці не радий. Він у скарбниці не бачив користі, якщо серце самотнє. Торгувався все ж таки до ночі заради трьох красунь доньок. Їхні вбрання на підбір – шитий золотом візерунок. Мов лебеді пливуть, розмову як нитку ведуть. Старші хоч бійкіші, молодша купцю миліша. Якось купець зібрався та й за море подався за якимось інтересом. Довго за морем він був нарешті додому приплив. Дочкам привіз подарунки: старшим – камінь яскравий. Молодшій, сховавши у вузлик, чудовий подарунок. (Червона квітка.) Звичайно, це «Червона квіточка». Зараз нам з вами і належить намалювати цю квітку.

1) Малювання зім'ятим папером. Це перша нетрадиційна техніка, яку ми сьогодні випробуємо. Перед вами квадратний аркуш білого паперу. Його треба зім'яти так, щоб вийшла паперова грудочка. Цією грудочкою, вмочуючи його в червону гуаш і залишаючи відбиток на нашому лузі, ми і намалюємо квіточку. Потім пензликом домалюємо стебло та листочки. (педагоги малюють м'ятим папером, муз. супровід).

Слухаємо таку загадку:

Похмура, волохата

І водою багата,

Нам не треба її бити

все одно їй сльози лити (хмара).

2) Малювання об'ємними фарбами з піни для гоління. Ще одна нетрадиційна техніка малювання (На столі стоїть тільки фарба синього кольору, балончик піни для гоління і лежать пакети для заморожування).

Вихователь: Щоб намалювати хмару, треба змішати фарбу з піною, перекласти суміш у пакет, відрізати куточок та малювати хмару, видавлюючи крем із пакета, як із кондитерського мішка (педагоги малюють, муз. супровід).

Вихователь: Слухаємо таку загадку: Завиточки на рогах, А кільця на боках. Вийшов він поїсти ромашок. Як звати його? (баранчик)

3) Малювання манкою.

– Для цієї техніки можна використовувати різні дрібні крупи, сіль (можна підфарбована). Суть – клеєм намалювати (можна за шаблоном) баранчика, посипати його манкою і акуратно струсити надлишки, домалювати фарбою, що бракують частини (педагоги малюють, муз. супровід).

Вихователь: І ще одна загадка: Ні, не птах, але літає. Високо вона пурхає. На квіточці посидить, І розфарбує усіх манить. Вся така лапочка, Маленька... (метелик).

4) Монотипія предметна (роздаю заготовки метеликів із паперу).

– Спосіб отримання зображення – складаємо метелика навпіл. На одній половинці малюємо візерунок або просто зафарбовуємо фарбами. Потім знову складаємо метелика навпіл, притискаємо та розвертаємо. Візерунок, який Ви намалюєте на одній стороні, надрукується і на іншій стороні. (педагоги працюють під муз. супровід).

Молодці! Сьогодні ми використовували лише деякі нетрадиційні техніки малювання. Тепер ви бачите, як це цікаво! Образотворче мистецтво має різноманіття технік і їх потрібно використовувати в роботі з дітьми. Використання різних матеріалів збагачує дітей знанням способів роботи з ними, їх образотворчих можливостей, зробить малюнки дітей цікавішими, підвищить естетичну сторону малюнка.

Щоб привити любов до образотворчого мистецтва, викликати інтерес до малювання необхідно використовувати нетрадиційні методи зображення. Таке нетрадиційне малювання доставляє дітям безліч позитивних емоцій, розкриває можливість використання добре знайомих їм предметів як художні матеріали, дивує своєю непередбачуваністю. Я бачу ваші чудові роботи в незвичайних техніках. Вам сподобалось?

Рефлексія. «Кошик побажань» Всім учасникам роздають невеликі аркуші паперу, пропонується написати те, чого йому хотілося б побажати присутнім, при цьому ні до кого конкретно не звертаючись і опустити листок у «Кошик побажань» Потім вихователь перемішує всі побажання і педагоги витягують з нього побажання для себе.

Заключна частина

Проект рішення: Продовжувати розвивати творчі здібності дітей за допомогою нетрадиційних технік малювання у дитячому садку та вдома. Для батьків оформити картотеку ігор в розвитку творчих здібностей дітей. Наприкінці року оформити виставку дитячих робіт із нетрадиційного малювання.

Вихователь: Ось і добігла кінця наша зустріч. Сподіваюся, що майстер – клас не пройшов даремно і тепер разом із дітьми ви можете створити чудові оригінальні роботи. Дякуємо за активну участь та творчу роботу.